

DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA ORGANIZACJI POZA- RZĄDOWYCH

PRAKTYCZNY PORADNIK

ABC III SEKTORA

zespół poradnik.ngo.pl
red. Alina Gałązka

Stowarzyszenie
Klon/Jawor

ABC III sektora

ABC III sektora

© Stowarzyszenie Klon/Jawor

Przedruki lub przenoszenie całości lub części tej publikacji na inne nośniki możliwe wyłącznie za zgodą właściciela praw autorskich.

AUTORZY, REDKACJA

zespół poradnik.ngo.pl, red. Alina Gałązka

W publikacji wykorzystano pomysły i informacje zawarte w materiale autorstwa Teresy Zagrodzkiej.

ALINA GAŁĄZKA

Redaktorka naczelna portalu dla organizacji pozarządowych ngo.pl,

którego wydawcą jest Stowarzyszenie Klon/Jawor.

Zaangażowana w dialog społeczny z administracją publiczną.

SKŁAD

Laszuk, Hegman ^{K+S}

WYDAWCA

Stowarzyszenie
Klon/Jawor

Stowarzyszenie Klon/Jawor

ul. Szpitalna 5/5, 00-031 Warszawa

tel. 22 828 91 28

klon.org.pl

portal organizacji pozarządowych ngo.pl

Stowarzyszenie Klon/Jawor jest członkiem Sieci SPLOT.

Niniejsza publikacja powstała z zachowaniem wszelkiej staranności o rzetelność, jednak wydawca nie ponosi odpowiedzialności za skutki zastosowania się do zamieszczonych porad.

ISBN 978-83-62310-70-8

Warszawa 2016

DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

PRAKTYCZNY PORADNIK

ABC III SEKTORA

DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

PRAKTYCZNY PORADNIK

Autorzy:

zespół poradnik.ngo.pl

red. Alina Gałązka

Stan prawny: 1.06.2016

wydanie I

Stowarzyszenie
Klon/Jawor

Warszawa 2016

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Słowniczek i skróty użyte w tekście	9
I. Rodzaje działalności organizacji pozarządowej: statutowa, pożytku (odpłatna, nieodpłatna) oraz gospodarcza – definicje	11
1. Działalność statutowa	12
2. Działalność pożytku publicznego	12
„Sfery pożytku publicznego” (sfera zadań publicznych)	13
Kto może prowadzić działalność pożytku	14
Formy działalności pożytku publicznego	16
3. Działalność nieodpłatna	16
4. Działalność odpłatna	17
5. Działalność gospodarcza	17
Kto może prowadzić działalność gospodarczą	18
Zysk a charakter non profit organizacji	18
II. Działalność odpłatna czy gospodarcza?	23
III. Jak zacząć?	29
1. Podjęcie decyzji o prowadzeniu działalności odpłatnej	29
2. Określenie zakresu działalności odpłatnej	30
3. Ogólne zapisy w statucie	32
4. Budżet organizacji (kalkulacja kosztów i przychodów) i polityka rachunkowości	34
Zdefiniowanie rodzajów działań odpłatnych	35
Projekt	35
IV. Co i jak można sprzedawać? („typy” działalności odpłatnej)	41
1. Pobieranie „wynagrodzenia” za „działalność” w sferze zadań publicznych	41
2. Sprzedaż towarów lub usług wytworzonych przez osoby niepełnosprawne lub zagrożone wykluczeniem społecznym	41
3. Sprzedaż przedmiotów otrzymanych w darowiźnie	42
V. Jakie są ograniczenia w działalności odpłatnej? (bez zysku i z limitem wynagrodzenia)	45
1. Brak zysku	46
Kalkulacja kosztów	47
Jakie koszty można uwzględniać w działalności odpłatnej	48
Kiedy i jak obliczać, czy nie ma zysku	48
2. Limit wynagrodzenia	49

VI. Działalność odpłatna i nieodpłatna w jednym projekcie	53
1. Pieniądze z dotacji a działalność odpłatna	53
2. Wydzielenie działalności odpłatnej i nieodpłatnej w projekcie (zadaniu)	54
3. Księgowe wydzielenie działań odpłatnych, nieodpłatnych i gospodarczych	56
VII. Podatki a działalność odpłatna	61
1. Podatek „od działań” (podatek dochodowy od osób prawnych PDOP)	61
Podatek dochodowy PDOP a OPP	63
Terminy płacenia podatku PDOP	63
2. Podatek „od pracowników” (podatek dochodowy od osób fizycznych PDOF)	63
Terminy płacenia podatku PDOF	64
Podatek PDOF a OPP	64
3. Podatek VAT (podatek od towarów i usług)	64
Zwolnienie z VAT – kwotowe („zwolnienie podmiotowe”)	65
VAT w usługach edukacyjnych	65
Rejestracja podatnika VAT	66
VAT naliczony, VAT należny	67
Obliczanie podatku VAT	67
Kiedy płaci się podatek VAT	68
VAT a dotacje	68
Podatek VAT a OPP	68
VIII. Jakie dokumenty wiążą się ze sprzedażą? (rachunki, umowy, potwierdzenie wpłaty)	73
1. Sprzedaż osobie indywidualnej	73
2. Kasa fiskalna	73
3. Faktura, umowa (+ rachunek)	74
4. Formularze faktur (rachunków), programy fakturowe	74
IX. O czym jeszcze trzeba pamiętać?	79
1. Wolontariat a działalność odpłatna	79
2. Sprawozdania finansowe a działalność odpłatna	79
3. Działalność odpłatna a gospodarcza	79
Konsekwencje niezgłoszenia działalności gospodarczej	80
X. Działalność odpłatna: podsumowanie	85

WSTĘP

Przychodzi moment w życiu stowarzyszenia czy fundacji, kiedy tradycyjne źródła finansowania – dotacje, darowizny, składki członkowskie – nie wystarczają na rozwijanie działalności. Dlatego organizacje pozarządowe poszukują innych źródeł finansowania. Mogą być nimi pieniądze ze sprzedaży usług lub towarów, czyli „przychody z działalności odpłatnej lub gospodarczej”.

Decyzja o podjęciu takiej działalności rodzi różne dylematy. Powszechnie ciągle jeszcze uważa się, że stowarzyszenia i fundacje świadczą usługi bezpłatnie. Oczekuje się, by działalność organizacji pozarządowych była wykonywana społecznie, by była oparta na wolontariuszach lub symbolicznie opłacanych, okazjonalnych współpracownikach.

W dłuższej perspektywie lub na większą skalę stałe działania oparte tylko na entuzjazmie i społecznikowskim idealizmie często nie są możliwe, choćby dlatego, że z drugiej strony oczekuje się od organizacji pozarządowych, by były stabilne (np. nie rozpadły się w czasie realizacji powierzonego im zadania), miały odpowiedni potencjał (np. by były w stanie wykazać finansowy wkład własny lub pokryć koszty administracyjne), by były w stanie korzystać z funduszy unijnych (np. były w stanie zarządzać sporymi kwotami i sprostać skomplikowanym procedurom) lub by były wiarygodnym realizatorem zadań publicznych (np. potrafiły poprowadzić dobrej jakości placówkę ze stałą ofertą dla mieszkańców).

Ważnym w tym kontekście zjawiskiem jest rozwój tzw. ekonomii społecznej (ES), stymulowany także przez środki unijne. Oprócz spółdzielni socjalnych do tego sektora zalicza się również stowarzyszenia i fundacje, które sprzedają swoje usługi lub produkty. Od podmiotów ES oczekuje się – w dużym uproszczeniu – by zachowując społeczną wrażliwość i społeczną misję, kładły nacisk na ekonomiczny aspekt swoich działań. Dlatego warto rozważyć kwestię, czy możliwe i zasadne jest, aby część finansowania działań organizacji pozarządowej przenieść z pieniędzy publicznych i sponsorów prywatnych na „klientów” – odbiorców działań tej organizacji: widzów, uczestników, czytelników... Inaczej mówiąc, warto przeanalizować, czy znajdują się chętni na zapłacenie za usługi i produkty organizacji albo czy organizacja nie może podjąć się dodatkowo takich działań, za które mogłaby pobierać opłaty.

Innym, niezwykle ważnym aspektem ekonomizacji jest to, że oparcie całego budżetu organizacji na dotacjach czy darowiznach jest uzależniające

i niebezpieczne. Przy takiej strategii nieotrzymanie dotacji czy nieznaalezienie sponsora powoduje załamanie finansów i w najgorszym przypadku zamknięcie organizacji. Nie zawsze też konkursy dotacyjne odpowiadają zadaniom statutowym organizacji. W takich przypadkach pojawia się dylemat: zlikwidować organizację czy zacząć zajmować się czymś, co nie do końca wynika z jej misji, ale na co są dostępne publiczne pieniądze. W ekstremalnej odśro nie takie zachowania nazywane są „grantozą”. Dlatego dla dobra samej organizacji warto rozważyć dywersyfikację źródeł finansowych, zwłaszcza że prawo przewiduje takie możliwości.

Jest jeszcze jedna rzecz warta przemyślenia: choć przyzwyczailiśmy się, że działania organizacji pozarządowych są darmowe, to wydaje się, że nie zawsze jest to najefektywniejsza metoda docierania do adresatów. Bezpłatne ulotki informacyjne, porady czy szkolenia są brane, zamawiane czasami na wyrost, „bo może się przydadzą i jak dają, to weźmy”, a nie w wyniku realnej potrzeby. Produkty czy usługi, za które trzeba zapłacić choćby małą kwotę, stanowią wydatek bardziej przemyślany i celowy. Sprawdzając, czy znajdują się na nie nabywcy, organizacja może ponadto ocenić realną wartość swoich działań na rynku.

Organizacje nie powinny oczywiście zamienić się w komercyjnych przedsiębiorców, gdyż u ich podstawy leży nie chęć wypracowania zysków, lecz misja i idea non profit (działania nie dla zysku). Choćby częściowe pokrycie kosztów ich działań przez odbiorców jest jednak jak najbardziej warte rozważenia. Pieniądże pochodzące ze sprzedaży przydadzą się organizacjom, by mogły – niezależnie, stabilnie i racjonalnie – działać dla dobra wspólnego.

Zapraszamy do lektury!

CZY WIESZ, ŻE?

Działalność odpłatną prowadzi 11% organizacji pozarządowych.*

* Źródło: Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2015. Raport z badań Stowarzyszenia Klon/Jawor, więcej: fakty.ngo.pl.

SŁOWNICZEK I SKRÓTY UŻYTE W TEKŚCIE

Na potrzeby tej publikacji przyjęliśmy definicje:

katalog zadań publicznych – jedna z nazw używanych wobec listy zdań publicznych, umieszczonej w art. 4 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie; nazywany też sferą zadań publicznych lub sferą pożytku publicznego, zob. „**Sfery pożytku publicznego**” (sfera zadań publicznych), str. 13.

organizacja pozarządowa – organizacja pozarządowa: fundacja lub stowarzyszenie, która nie jest partią polityczną, związkiem zawodowym, organizacją pracodawców, samorządem zawodowym lub fundacją utworzoną przez partię polityczną

wynagrodzenie:

- wynagrodzenie organizacji – opłaty pobierane za usługi i produkty organizacji, które powstały w ramach działalności odpłatnej;
- wynagrodzenie osoby – honorarium, tj. pieniądze, które osoba prywatna dostaje za swą pracę, wykonywaną w ramach działalności odpłatnej.

zysk – nadwyżka, która powstaje, gdy koszty poniesione przy wytworzeniu jakiejś usługi lub produktu (czyli w wyniku działań organizacji, za które pobiera ona opłaty) są niższe niż opłaty

Skróty używane w tekście:

ustawa o pożytku – ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

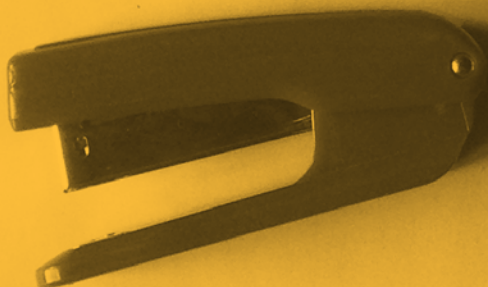
ustawa o PDOP – ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych

OPP – organizacja mająca status pożytku publicznego

KRS – Krajowy Rejestr Sądowy

działalność odpłatna – działalność odpłatna pożytku publicznego

organizacja – organizacja pozarządowa, według definicji podanej wyżej w Słowniczku

I.

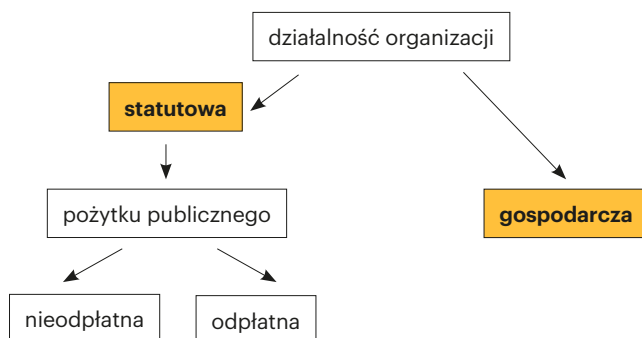
RODZAJE DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACJI

POZARZĄDOWEJ: STATUTOWA, POŻYTKU

(ODPŁATNA, NIEODPŁATNA)

ORAZ GOSPODARCZA – DEFINICJE

Aby podjąć decyzję, czy rozpocząć sprzedaż usług lub produktów organizacji, dobrze jest wiedzieć, jakie są konsekwencje takiej decyzji. W tym rozdziale krótko charakteryzujemy rodzaje działalności prowadzonych przez organizacje pozarządowe. Zaznajomienie się z tymi pojęciami jest niezbędne, by zrozumieć ekonomiczne podstawy funkcjonowania stowarzyszeń i fundacji.

Działalność prowadzoną przez organizację pozarządową nazywa się działalnością **statutową** – czyli taką, która opisana jest w statucie organizacji i której celem nie jest zysk. Działania organizacji mogą być oferowane za darmo, bez pobierania opłat, lub też mogą być za nie pobierane opłaty.

Ponadto organizacje pozarządowe mogą też prowadzić działalność **gospodarczą**. Ten rodzaj działalności już z definicji zakłada dążenie do zysku. Zysk ten jest obowiązkowo przeznaczany na realizację celów statutowych (czyli takich, dla których organizacja została powołana i które są opisane w statucie).

Nie należy mylić działalności odpłatnej z działalnością gospodarczą organizacji – są to dwa odmienne sposoby funkcjonowania organizacji. Działalność odpłatna przynosi tylko zwrot kosztów, działalność gospodarcza generuje zysk.

Ustawa o pożytku, regulująca zasady współpracy organizacji pozarządowych z administracją publiczną (w tym m.in. w zakresie realizacji zadań publicznych i przekazywania dotacji) wprowadziła pojęcie **działalności pożytku publicznego**. Składa się na nią lista ponad 30 zadań publicznych, wymienionych w art. 4 ust. 1. Zakres działalności pożytku publicznego i działalności statutowej konkretnej organizacji często pokrywają się, choć nie są tożsame.

1. DZIAŁALNOŚĆ STATUTOWA

Działalność statutowa organizacji pozarządowej to działalność, dla której organizacja została powołana. Jest opisana w statucie – podstawowym i obowiązującym dokumencie zarejestrowanych stowarzyszeń oraz fundacji, opisującym właśnie m.in. cele organizacji i sposoby ich realizacji.

2. DZIAŁALNOŚĆ POŻYTKU PUBLICZNEGO

W ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (w skrócie nazywanej „ustawą o pożytku”) wprowadzono pojęcie „działalności pożytku publicznego”, prowadzonej przez organizacje pozarządowe (i inne podmioty, opisane w art. 3 ust. 3 ustawy o pożytku, zob. **Kto może prowadzić działalność pożytku, str. 14**). Jest to działalność „społecznie użyteczna”, obejmująca listę ponad 30 dziedzin nazwanych „zadaniami publicznymi” („sferą zadań publicznych”). Administracja publiczna, tam gdzie te zadania są jej zadaniem konieczne, może zlecać organizacjom pozarządowym ich realizację, przekazując na to środki – zazwyczaj poprzez konkursy dotacyjne.

Ustawa o pożytku:

Art. 3

1. Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie.

W praktyce zakres zadań publicznych bardzo często pokrywa się z różnymi rodzajami działalności statutowej wielu organizacji. Zdarza się jednak, że organizacja zajmuje się czymś, co nie mieści się w katalogu zadań publicznych. Na przykład, jeśli celem statutowym stowarzyszenia mieszkańców

jest zapewnienie członkom bezpieczeństwa i miejsc parkingowych na osiedlowym parkingu, to cele te nie mieszczą się w opisanych w ustawie rodzajach działalności pożytku publicznego.

„Sfery pożytku publicznego” (sfera zadań publicznych)

W art. 4 ust. 1 ustawy o pożytku wymienia się następujące zadania publiczne, nazywane również sferą zadań publicznych lub sferą pożytku publicznego (numeracja pochodzi z tekstu ustawy).

1. pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób;
- 1a) wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 1b) udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększanie świadomości prawnej społeczeństw
2. działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
3. działalność charytatywna;
4. podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
5. działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- 5a) działalność na rzecz integracji cudzoziemców;
6. ochrona i promocja zdrowia, w tym działalność lecznicza w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2015 r. poz. 618, 788 i 905);
7. działalność na rzecz osób niepełnosprawnych;
8. promocja zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
9. działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn;
10. działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym;
11. działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
12. działalność wspomagająca rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej;
13. działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
14. nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie;
15. działalność na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynek dzieci i młodzieży;
16. kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;

17. wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej;
18. ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego;
19. turystyka i krajoznawstwo;
20. porządek i bezpieczeństwo publiczne;
21. obronność państwa i działalność Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
22. upowszechnianie i ochrona wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działania wspomagające rozwój demokracji;
- 22a) udzielanie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego;
23. ratownictwo i ochrona ludności;
24. pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą;
25. upowszechnianie i ochrona praw konsumentów;
26. działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami;
27. promocja i organizacja wolontariatu;
28. pomoc Polonii i Polakom za granicą;
29. działalność na rzecz kombatanów i osób represjonowanych;
- 29a) działalności na rzecz weteranów i weteranów poszkodowanych w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa (Dz. U. poz. 1203);
30. promocja Rzeczypospolitej Polskiej za granicą;
31. działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka;
32. przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym;
- 32a) rewitalizacji;
33. działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3, w zakresie określonym w pkt. 1–32a.

Kto może prowadzić działalność pożytku

Prawo do prowadzenia działalności pożytku publicznego mają:

- **organizacje pozarządowe** – według definicji zawartej w ustawie o pożytku art. 3 ust. 2 są to takie podmioty (z wyłączeniem: partii politycznych; związków zawodowych i organizacji pracodawców; samorządów zawodowych; fundacji utworzonych przez partie polityczne), które:
 - o nie działają dla zysku i
 - o nie są jednostkami sektora finansów publicznych (w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych) lub przedsiębiorstwami, instytucjami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi.
- **podmioty opisane w art. 3 ust. 3** ustawy o pożytku, tj.:

- o tzw. „organizacje kościelne” – osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego;
- o stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego;
- o spółdzielnie socjalne;
- o spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.), które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.

Można spotkać się z całkowicie błędnym przekonaniem, że działalność pożytku publicznego jest zarezerwowana tylko dla organizacji, które uzyskały status organizacji pożytku publicznego (OPP). Zbieżność nazw nie ma tu znaczenia. Działalność pożytku publicznego mogą prowadzić także te organizacje pozarządowe, które nie mają statusu OPP.

Działalność pożytku publicznego mogą prowadzić także te organizacje pozarządowe (i inne podmioty – patrz wcześniej), które nie mają statusu OPP.

To, czy dana organizacja prowadzi działalność pożytku, zależy od tego, czy jej działania mieszczą się w katalogu zadań publicznych opisanych w art. 4 ust. 1 ustawy o pożytku i czy są one społecznie użyteczne. Zależy to więc wyłącznie od rodzaju opisanej w statucie i prowadzonej przez organizację działalności.

Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” nie ma zarejestrowanego statusu pożytku publicznego w KRS. Prowadzi jednak działalność pożytku publicznego, ponieważ zajmuje się – zgodnie z zapisami w statucie – edukacją i kulturą, działaniami obywatelskimi oraz aktywizacją dzieci i młodzieży. Obszary te: działania obywatelskie, edukacja i kultura, działania na rzecz dzieci i młodzieży mieszczą się w katalogu zadań publicznych, wymienionych w ustawie o pożytku (art. 4 ust.1 pkt. 4, 14–16).

PRZYKŁAD

Formy działalności pożytku publicznego

Działalność pożytku publicznego prowadzona przez organizacje pozarządowe może przybrać formę działalności nieodpłatnej lub działalności odpłatnej. Nie może być prowadzona jako działalność gospodarcza, czyli – w uproszczeniu – nie może przynosić zysku. Jeśli jakieś działania mieszczą się merytorycznie w sferze pożytku publicznego, lecz są prowadzone w trybie działalności gospodarczej, nie stanowią działalności pożytku publicznego.

Ustawa o pożytku:

Art. 6

Działalność pożytku publicznego nie jest, z zastrzeżeniem art. 9 ust. 1, działalnością gospodarczą, w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, i może być prowadzona jako działalność nieodpłatna lub jako działalność odpłatna.

3. DZIAŁALNOŚĆ NIEODPŁATNA

Wiele organizacji prowadzi działalność statutową (w tym działalność pożytku publicznego), nie pobierając żadnych opłat za swe działania. Inaczej mówiąc, ich produkty lub usługi, np. wydawnictwa, szkolenia, zajęcia dla dzieci, są darmowe. Organizacja prowadzi wtedy działalność nieodpłatną.

Ustawa o pożytku:

Art. 7

Działalnością nieodpłatną pożytku publicznego jest działalność prowadzona przez organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3, w sferze zadań publicznych, o której mowa w art. 4, za które nie pobierają one wynagrodzenia*.

Działania organizacji są wtedy finansowane z dotacji, darowizn, zbiorów publicznych, składek członkowskich (w przypadku stowarzyszeń) i innych źródeł. Na marginesie warto sprostować pojawiające się niekiedy błędne przekonanie dotyczące zatrudniania pracowników i podatków. Prowadząc działalność nieodpłatną, organizacja może zatrudniać pracowników, może też korzystać z pracy wolontariuszy oraz tak jak wszystkie organizacje pozarządowe podlega przepisom podatkowym.

* W tym miejscu ustawy przez „wynagrodzenie” rozumie się opłaty pobierane za działania organizacji, czyli za sprzedaż jej usług lub produktów.

Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” prowadziło zajęcia fotograficzne i plastyczne dla dzieci i młodzieży. Korzystało przy tym z lokalu użyczonego przez jedną ze szkół. Zajęcia prowadzili pracownicy stowarzyszenia oraz wolontariusze i w całości były one finansowane z dotacji otrzymanej z urzędu gminy. Zajęcia były bezpłatne. Zajęcia te były działalnością nieodpłatną tego Stowarzyszenia.

Można prowadzić działalność nieodpłatną w dziedzinach, które nie mieszczą się w przytoczonych wyżej, ustawowych zadaniach publicznych. Jest to wtedy działalność statutowa, niebędąca działalnością pożytku publicznego. Ponieważ katalog zadań publicznych jest bardzo szeroki, sytuacje takie zdarzają się stosunkowo rzadko.

4. DZIAŁALNOŚĆ ODPLATNA

Działalność statutowa, która jest prowadzona w ramach sfery zadań publicznych może mieć charakter odpłatny. Mówimy wtedy o odpłatnej działalności pożytku publicznego (w skrócie: działalności odpłatnej). Jej „odpłatność” polega na tym, że za organizacja sprzedaje produkty i usługi, czyli pobiera za nie opłaty – jednak na warunkach określonych w ustawie.

Podstawowe warunki prowadzenia działalności odpłatnej to:

- wymóg nieosiągania zysku;
- nieprzekraczanie określonego limitu wynagrodzeń za pracę osób zajmujących się działalnością odpłatną.

Przekroczenie tych ograniczeń sprawia, że działalność odpłatna automatycznie staje się działalnością gospodarczą, a to z kolei oznacza, że organizacja staje się przedsiębiorcą (o konsekwencjach – zob. **IX.3. Działalność odpłatna a gospodarcza, str. 79**).

5. DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Niektóre organizacje pozarządowe decydują się na ekonomiczne rozwijanie działań przynoszących im zysk. Prowadzenie działalności gospodarczej jest dla nich sposobem pozyskiwania pieniędzy na projekty i choćby częściowe uniezależnienie się od dotacji czy darowizn.

Od czasu nowelizacji ustawy o pożytku z roku 2010 działalność gospodarcza może też przydarzyć się organizacji, która przekroczyła – w sposób nie do końca zaplanowany – ograniczenia związane z działalnością odpłatną. Takie przekroczenie automatycznie sprawia, że organizacja zaczyna prowadzić działalność gospodarczą i staje się przedsiębiorcą. Pozostaje mieć nadzieję, że takie przypadki są rzadkością i że rozpoczynanie działalności gospodarczej wynika ze świadomego wyboru organizacji.

Kto może prowadzić działalność gospodarczą

Prawo prowadzenia działalności gospodarczej mają zarówno stowarzyszenia, jak i fundacje, w tym także te organizacje, które mają status organizacji pożytku publicznego (OPP).

Ustawa Prawo o stowarzyszeniach:

Art. 34

Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą, według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach.

Ustawa o fundacjach:

Art. 5

5. Fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji jej celów.

Ustawa o pożytku – w odniesieniu do OPP:

Art. 20 ust. 1

[Organizacja pożytku publicznego]

2) może prowadzić działalność gospodarczą wyłącznie jako dodatkową w stosunku do działalności pożytku publicznego.

Organizacja, która chce zacząć prowadzić działalność gospodarczą, rejestruje to w rejestrze przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego. Odpowiednie zapisy muszą ponadto znaleźć się w jej statucie. Status „przedsiębiorcy” pociąga za sobą także inne obowiązki sprawozdawcze.

Zysk a charakter non profit organizacji

Organizacje pozarządowe, w tym stowarzyszenia i fundacje, z definicji są podmiotami niedziałającymi dla zysku.

PODSTAWA
PRAWNA

PODSTAWA
PRAWNA

PODSTAWA
PRAWNA

Ustawa o pożytku:

Art 2

2. Organizacjami pozarządowymi są:
2) nie działające w celu osiągnięcia zysku
– osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4.

PODSTAWA
PRAWNA

Ustawa Prawo o stowarzyszeniach:

Art. 2

1. Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych.

PODSTAWA
PRAWNA

Ustawa o fundacjach:

Art. 1

Fundacja może być ustanowiona dla realizacji zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, w szczególności, takich jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami.

PODSTAWA
PRAWNA

Jak pogodzić społeczny charakter organizacji z prowadzeniem działań gospodarczych, z definicji nakierowanych na przynoszenie dochodu? Klasycznego przedsiębiorcę od organizacji prowadzącej działalność gospodarczą odróżnia cel prowadzenia takiej działalności. Dla organizacji pozarządowych działalność gospodarcza jest jedynie narzędziem pozyskiwania środków na działania statutowe. Zarabianie pieniędzy, czyli osiągnięcie zysku, nie stanowiło celu jej powołania i nie stanowi sensu jej istnienia, jak to się dzieje w normalnych, komercyjnych przedsięwzięciach ekonomicznych.

Zapisy prawa nie określają precyzyjnie, jak wielkość działalności gospodarczej organizacji pozarządowej ma się mieć do jej działalności statutowej. Jedynie w stosunku do organizacji mających status OPP określono w ustawie o pożytku, że mogą one „prowadzić działalność gospodarczą wyłącznie jako **dodatkową** w stosunku do działalności pożytku publicznego” (art. 20 ust. 1 pkt 2).

Jak rozumieć „dodatkowy” charakter działalności gospodarczej? Ponieważ nie ma prawnego wyjaśnienia, należy w przypadku każdej organizacji rozpatrywać to indywidualnie. Niekiedy najprostszym kryterium jest wyliczenie finansowe, liczone wielkością przychodów lub obrotów. Jednak nie zawsze jest ono słuszne. Dlatego najbardziej zdroworozsądkowym podejściem wydaje się być mierzenie ilości pracy i zaangażowania wkładanego w daną działalność. Bardziej angażująca powinna być oczywiście działalność statutowa, dlatego że dla organizacji najważniejsze są działania prowadzące do osiągnięcia celu zapisanego w statucie. Możemy to przeanalizować na przykładzie organizacji, która jest właścicielem nieruchomości.

PRZYKŁAD

Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” w wyniku darowizny stało się właścicielem atrakcyjnego lokalu w centrum miasta. Organizacja wynajmuje go innym podmiotom w ramach działalności gospodarczej i osiąga z tego tytułu znaczące przychody. Do prowadzenia tej działalności zatrudniona jest jedna osoba na pół etatu. Zysk osiągany z działalności gospodarczej pozwala zatrudnić trzy osoby do prowadzenia działalności statutowej oraz sfinansować jeszcze inne koszty z nią związane.

W takiej sytuacji działalność gospodarcza jest mniej angażująca i ma charakter dodatkowy, mimo że zyski z niej są znaczące. Dlatego stosowanie kryterium proporcji przychodów działalności statutowej do gospodarczej bywa mylące. Najważniejsza, naszym zdaniem, pozostaje ocena merytoryczna, a nie finansowa. Istotny jest **niezarobkowy cel**, dla którego organizacja została powołana. Powinien być on dla organizacji najważniejszy i stanowić sens jej istnienia.

PODSUMOWANIE

- **Działalność pożytku publicznego mogą prowadzić organizacje pozarządowe, zdefiniowane w ustawie o pożytku, w tym stowarzyszenia i fundacje, oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3, w tym spółdzielnie socjalne, organizacje kościelne, kluby sportowe i spółki niedziałające dla zysku.**
- **Nie trzeba mieć statusu OPP, by móc prowadzić działalność pożytku.**
- **Działalność pożytku nie jest równoznaczna z działalnością statutową (tj. opisaną w statucie), ale często się z nią pokrywa (zakres statutowej może być szerszy).**
- **Działalność pożytku może mieć dwie formy: płatną i nieodpłatną.**
- **Działalność pożytku ma niezarobkowy charakter.**
- **Działalność pożytku odpłatna nie może być prowadzona jako działalność gospodarcza.**
- **Działalność pożytku ma ustawowo określony zakres merytoryczny, na który składają się sfery zadań publicznych, określone w ustawie.**

II.

DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA

CZY GOSPODARCZA?

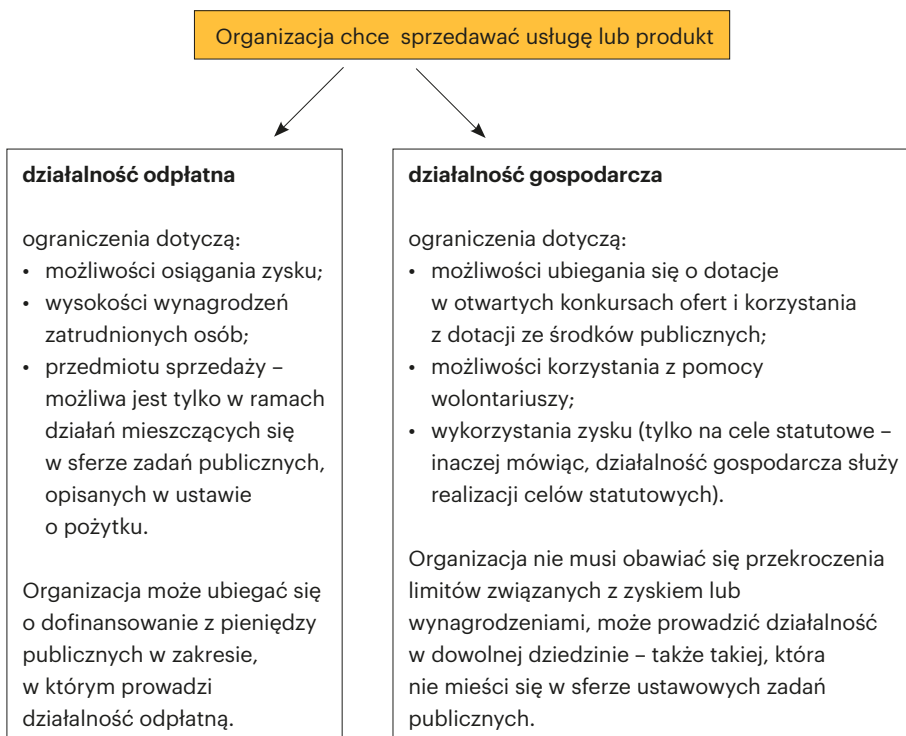
Decyzja o pobieraniu opłat za usługi lub produkty organizacji pozarządowej, czyli o ich sprzedawaniu, może być ważnym lub nawet koniecznym krokiem w jej rozwoju.

Działania Stowarzyszenia „Tlen” cieszą się dużą popularnością, chętni czekają w kolejce, by dostać się na warsztaty. Dofinansowanie z dotacji od gminy jest ograniczone i pieniędzy nie starcza, aby zorganizować zajęcia dla wszystkich. Warsztaty mają charakter lokalny, a nie regionalny czy ogólnopolski, zatem szanse na stałe dofinansowanie ze źródeł europejskich lub administracji centralnej są małe. W okolicy nie istnieje zbyt wiele firm, które chciałyby gotówką wspierać działania organizacji. Stowarzyszenie ma chętną do pracy i zaangażowaną kadrę, zgromadziło też trochę sprzętu fotograficznego, sztalugi i albumy o sztuce, dobrze współpracuje z artystami ceramikami, którzy pozwalają młodzieży korzystać ze swojego pieca do wypalania gliny. Szkoła użycza lokal – niewykorzystaną salę w piwnicy. Są zatem warunki, by rozwijać działalność, lecz brakuje gotówki. Wyjściem z tej sytuacji może być rozpoczęcie pobierania opłat za działania, by jakiejś części pokryć koszty działań.

PRZYKŁAD

Organizacja pozarządowa, które chce pobierać opłaty za swe produkty lub usługi, może to robić na dwa sposoby: w trybie działalności gospodarczej i w trybie działalności odpłatnej. Oba dostępne są także dla organizacji mających status OPP.

Organizacja, która chce sprzedawać produkty lub usługi, ma dwie możliwości: sprzedaż w ramach działalności odpłatnej lub gospodarczej.

Działalność odpłatna podlega ustawowym ograniczeniom, które są omówione bardziej szczegółowo w dalszej części. Jej prowadzenie wymaga, aby zarządzający organizacją (zarząd, dyrektor) bardzo dokładnie kontrolowali wysokość przychodów, najlepiej w ścisłej współpracy z księgowym. Może się bowiem zdarzyć, że wskutek „klęski urodzaju”, czyli np. niezwyklej popularności danej usługi albo produktu organizacji zostałyby przekroczone ustawowe ograniczenia.

Działalność gospodarcza organizacji pod pewnymi względami zostawia więcej swobody, gdyż nie jest ograniczona limitami działalności odpłatnej. Wydaje się łatwiejsza. Decydując się na działalność gospodarczą, organizacja staje się przedsiębiorcą i musi zarejestrować się w Krajowym Rejestrze Przedsiębiorców. Przedsiębiorca powinien stworzyć biznesplan i nastawić się na osiągnięcie zysku, czyli na zarabianie na sprzedaży. „Klęska urodzaju” jest wtedy pożądanym rezultatem. Wówczas pojawia się jednak „etyczne” ograniczenie – działania podejmowane dla zysku nie powinny zdominować całej organizacji. Wyważenie proporcji między zadaniami ekonomicznymi a celami statutowymi staje się poważnym wyzwaniem.

Z działalnością gospodarczą są związane też inne prawne ograniczenia: zysk powinien być przeznaczany na cele statutowe, nie można korzystać z pomocy wolontariuszy. Utrudnieniem jest też to, że przedsięwzięcia podejmowane w ramach działalności gospodarczej nie mogą być finansowane z dotacji uzyskanych w konkursach samorządowych. Nie można więc dołożyć trochę pieniędzy z dotacji na jakieś przedsięwzięcie, jeśli się samo nie finansuje. W działalności odpłatnej taka możliwość pod pewnymi warunkami istnieje.

Dlatego organizacji, która stawia pierwsze kroki w procesie ekonomizacji i która korzysta ze środków publicznych, łatwiej będzie odnaleźć się w trybie działalności odpłatnej – mimo jej rygorów formalnych.

PODSUMOWANIE

Organizacje decydują się na prowadzenie działalności odpłatnej zazwyczaj z dwóch powodów:

- **chcą uzupełnić brakujące kwoty, np. zbyt małą dotację lub darowiznę, po to by przeprowadzić jakiś projekt w całości. Przykładem może być sytuacja, w której dzięki wprowadzeniu częściowych opłat za zajęcia organizacja może przyjąć na nie wszystkich chętnych. Pieniądze z opłat przeznacza np. na zakup niezbędnych materiałów do zajęć. Gdyby nie zdecydowała się na ten krok, nie mogłaby przyjąć wszystkich zainteresowanych, gdyż pieniądze uzyskane z dotacji starczyłyby na pokrycie kosztów prowadzenia zajęć tylko dla części chętnych;**
- **chcą w jakimś stopniu uniezależnić się finansowo od dotacji, darowizn, składek, po to by móc rozwijać swe działania lub podjąć całkiem nowe. Przykładem może być sytuacja, kiedy organizacja chce urozmaicić życie kulturalne w swojej miejscowości. Organizuje koncerty (wynajmuje sprzęt, opłaca honoraria artystów, salę, ochronę itp.) – co jest możliwe dzięki wpływom z biletów. Niekiedy do koncertów „dorzuca się” urząd miasta – w postaci dotacji, niekiedy sponsorzy prywatni – w postaci darowizn, lecz może być też tak, że wpływy z biletów są jedynym źródłem finansowania tych koncertów.**

W praktyce oba modele mieszają się, gdyż źródła finansowania działań organizacji pozarządowych są zazwyczaj niestabilne, co zmusza je do elastycznego formułowania zasad polityki finansowej. Bez względu na motywację organizacji, która zdecydowała się na działalność odpłatną, obowiązują ją określone zasady i ograniczenia, omówione w dalszej części poradnika.

III.

JAK ZACZĄĆ?

Rozpoczęcie prowadzenia działalności odpłatnej wiąże się z:

- **podjęciem decyzji przez uprawniony organ, np. zarząd, o prowadzeniu działalności i o jej zakresie;**
- **sprawdzeniem statutu i ewentualną rejestracją zmian w statucie w KRS (jeśli zmiany były konieczne);**
- **zaplanowaniem kosztów i przychodów (kalkulacją budżetową).**

W dalszej części poradnika przedstawiamy ten proces w kilku krokach.

1. PODJĘCIE DECYZJI O PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI ODPŁATNEJ

Pierwszy krok do podjęcia działalności odpłatnej stanowi formalne podjęcie przez organizację decyzji o rozpoczęciu działań odpłatnych. To, kto podejmuje decyzję i w jakim trybie, opisano w statucie. Zazwyczaj jest to zarząd lub zgromadzenie członków stowarzyszenia – a decyzja ma zwykle postać uchwały.

W Stowarzyszeniu Edukacyjnym „Tlen” zarząd jest uprawniony do podejmowania decyzji finansowych, dotyczących organizacji. Po przeanalizowaniu sytuacji członkowie zarządu zdecydowali o rozpoczęciu działalności odpłatnej i w tym celu podjęli uchwałę.

PRZYKŁAD

Przykładowy wzór takiej uchwały poniżej.

Warszawa, 30.04.2016

Uchwała nr 1/2016
zarządu Stowarzyszenia Edukacyjnego „Tlen”
o odpłatnej działalności pożytku publicznego

Na posiedzeniu w dniu 30.04.2016 zarząd Stowarzyszenia Edukacyjnego „Tlen” na podstawie par. ... statutu podjął decyzję o rozpoczęciu prowadzenia działalności odpłatnej pożytku publicznego w zakresie:

- a. działań z dziedziny kultury, edukacji kulturalnej i animacji kulturalnej,
- b. działań z dziedziny aktywizacji dzieci, młodzieży.

Podpisano

Podejmując tę decyzję, zarząd (lub inny organ) powinien mieć świadomość, że pieniądze, które organizacja uzyska z prowadzenia działalności odpłatnej, są „znaczone”. Można przeznaczyć je tylko na prowadzenie działalności pożytku publicznego. Nie można wykorzystać ich np. na wspieranie działalności gospodarczej lub realizację celów niemieszczących się w katalogu zadań publicznych wymienionych w ustawie o pożytku.

Ustawa o pożytku:

Art. 8

2. Przychód z działalności odpłatnej pożytku publicznego służy wyłącznie prowadzeniu działalności pożytku publicznego.

Oczywiście organizacja – zgodnie ze swym statutem – może prowadzić działania wykraczające poza katalog zadań publicznych wymienionych w ustawie (np. zapewnianie bezpieczeństwa i miejsc parkingowych mieszkańcom osiedla, członkom organizacji) jednakże nie w trybie działalności odpłatnej.

2. OKREŚLENIE ZAKRESU DZIAŁALNOŚCI ODPLATNEJ

Kolejną decyzją jest określenie – jak to nazywa ustawa o pożytku w art. 10 ust. 3 – „zakresu działalności odpłatnej lub nieodpłatnej”. Chodzi o zdefiniowanie tego, za które konkretnie działania organizacja zamierza pobierać opłaty, a za które nie. **Organizacja musi sprawdzić, czy zakres planowanej działalności mieści się w zakresie działań opisanych w jej statucie.** Przykładowo: organizacja zajmująca się tylko ekologią nie może prowadzić działań z dziedziny sportu, jeśli nie jest to zapisane w statucie.

Następną rzeczą do sprawdzenia jest to, czy planowany zakres prowadzenia działalności odpłatnej mieści się w katalogu zadań publicznych (czyli w ramach tzw. działalności pożytku), wymienionych w ustawie o pożytku w art. 4 ust. 1. **Działalność odpłatna może być prowadzona tylko w zakresie działalności pożytku publicznego.**

Działalność odpłatna może być prowadzona tylko w zakresie zadań publicznych, wymienionych w ustawie o pożytku.

Zakres prowadzonej działalności odpłatnej powinien być oficjalnie zatwierdzony przez właściwe organy władzy organizacji. W ustawie o pożytku napisano, że wystarczy do tego dokument wewnętrzny, np. uchwała zarządu lub innego organu, który zgodnie z zapisami w statucie zatwierdza plan działania organizacji. Zakres ten można także opisać w statucie.

UWAGA! Zdarza się, że sędziowie z niektórych oddziałów KRS (KRS przyjmuje i rejestruje wszelkie zmiany w statucie) restrykcyjnie interpretują przepisy prawa i stoją na stanowisku, że jeśli organizacja ma statut, zakres działalności odpłatnej powinien być zapisany w statucie.

Ustawa o pożytku:

Art. 10

3. Zakres prowadzonej działalności nieodpłatnej lub odpłatnej pożytku publicznego organizacji pozarządowej i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 określają w statucie lub w innym akcie wewnętrznym.

PODSTAWA
PRAWNA

Określenia zakresu działań nie powinny być zbyt drobiazgowe – w przypadku, gdy działania organizacji trochę się zmieniają, nie trzeba będzie aktualizować ważnych dokumentów organizacji.

W uchwale zarządu Stowarzyszenia Edukacyjnego „Tlen” zapisy dotyczące zakresu działalności odpłatnej wyglądają następująco:

Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” prowadzi działalność odpłatną oraz nieodpłatną w zakresie:

- a. działań z dziedziny kultury, edukacji kulturalnej i animacji kulturalnej,
- b. działań z dziedziny aktywizacji dzieci, młodzieży.

PRZYKŁAD

Zgłoszenie prowadzenia działalności odpłatnej do KRS w statucie jest **obowiązkowe** dla organizacji starających się o status OPP. Muszą one też przyporządkować działaniom odpłatnym i nieodpłatnym odpowiednie kody PKD*. Ten wymóg jest zawarty w formularzu KRS-W-OPP, wypełnianym przez organizacje pozarządowe, starające się o status OPP. Przykładowy wzór takiego wypełnionego formularza można znaleźć w serwisie **poradnik.ngo.pl** – pod adresem: poradnik.ngo.pl/formularze-rejestracja-OPP.

* PKD, czyli Polska Klasyfikacja Działalności, jest urzędowym, usystematyzowanym zestawem rodzajów działalności społeczno-gospodarczej. Każdemu wymienionemu rodzajowi jest przypisany kod – kombinacja cyfr i liter.

Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z dnia 17 listopada 2014 r. w sprawie szczegółowego sposobu prowadzenia rejestrów wchodzących w skład Krajowego Rejestru Sądowego oraz szczegółowej treści wpisów w tych rejestrach:

§130.

W dziale trzecim rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji, publicznych zakładów opieki zdrowotnej dla fundacji, stowarzyszeń oraz innych organizacji społecznych i zawodowych wpisuje się:

(...)

4) w rubryce czwartej – przedmiot działalności statutowej organizacji pożytku publicznego:

a) w polu pierwszym – odpłatna działalność statutowa według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), określona rodzajem działalności,

b) w polu drugim – nieodpłatna działalność statutowa według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), określona rodzajem działalności.

Zakresy działalności odpłatnej i nieodpłatnej prowadzonej przez organizację mogą się pokrywać – np. broszury poradnicze mogą być rozdawane klientom indywidualnym organizacji, a sprzedawane instytucjom. Zob. **VI. Działalność odpłatna i nieodpłatna w jednym projekcie, str. 53.**

Nie może się pokrywać natomiast – jak to nazywa ustawa – „przedmiot działalności odpłatnej i gospodarczej”. Rozgraniczenie to jest sztywne: nie można np. jednego koncertu zrobić w ramach działalności odpłatnej, a drugiego w ramach gospodarczej – ponieważ są to działania tego samego rodzaju. Inaczej mówiąc, jeśli jakiś rodzaj działalności (np. robienie koncertów) jest w statucie (lub innym dokumencie) przypisany do działalności odpłatnej, nie może występować również w gospodarczej (którą definiuje się kodami PKD). Przeniesienie jakiegś działalności z odpłatnej do gospodarczej jest możliwe, jednak wymaga dokonania zmiany w statucie (i zarejestrowania tego w KRS).

3. OGÓLNE ZAPISY W STATUCIE

Oprócz sprawdzenia w statucie, czy wybrany zakres planowanej działalności odpłatnej mieści się w celach statutowych organizacji, co opisano wcześniej, równie ważne jest sprawdzenie, czy w statucie są **ogólne zapisy** dające możliwość prowadzenia takiej działalności. Zapisy takie nie występują

automatycznie we wszystkich statutach. Jeśli ich nie ma, trzeba statut skorygować, dopisując odpowiednie sformułowanie, np.: „Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” może prowadzić działalność odpłatną pożytku publicznego” i zgłosić zmianę w statucie do KRS.

W statucie należy też sprawdzić, co jest wpisane w części dotyczącej **źródeł finansowania** (czyli **przychodów organizacji**). Zdarza się, że w tej części statutu są wymienione np. tylko dotacje, darowizny i składki. Wtedy organizacja nie może mieć innego rodzaju przychodów (w tym przychodów z działalności odpłatnej) i zapis taki blokuje rozpoczęcie działalności odpłatnej. Należy wtedy zmienić zapisy w statucie i zgłosić je do KRS.

Zapis ze statutu:

Przychody Stowarzyszenia Edukacyjnego „Tlen” mogą pochodzić z następujących źródeł:

- składek członkowskich,
- dotacji, darowizn,
- udziałów, lokat,
- sponsoringu,
- odpłatnej działalności pożytku publicznego.

PRZYKŁAD

Inny zapisem spotykanym w statutach, w części poświęconej przychodom organizacji bywa określenie „wpływy z działalności statutowej” – w tym wyrażeniu mieszczą się przychody z odpłatnej działalności pożytku publicznego.

UWAGA! Zdarza się, że zwyczajowe umieszczenie zapisu o przychodach z tytułu działalności odpłatnej w części statutu, poświęconemu *majątkowi* lub *dochodom* organizacji, bywa negowane przez KRS i powoduje odrzucenie przez sąd takiego statutu. Argumentacją sądu jest, że działalność odpłatna nie przynosi zysku i w tym sensie nie buduje majątku organizacji ani nie przynosi jej dochodu. Słowo *majątek* czy *dochód* bezpieczniej jest więc zamienić na słowo *przychody* – tak jak wskazano to w przykładzie powyżej.

Jak już wspomniano, **zakres merytoryczny działalności** odpłatnej i działalności nieodpłatnej powinien (ustawa o pożytku art. 10 ust. 3) zostać określony w **statucie** organizacji pozarządowej lub **innym akcie wewnętrznym** (np. w uchwale zarządu lub innego organu, który zgodnie ze statutem zatwierdza plan działania organizacji).

Zapisy określające, co jest działalnością odpłatną, a co nieodpłatną można umieścić w statucie podczas procesu rejestrowania organizacji w KRS. Można je też dopisać do statutu działającej już organizacji – zmianę tę tak jak wszystkie inne zmiany w statucie należy zgłosić do KRS.

4. BUDŻET ORGANIZACJI (KALKULACJA KOSZTÓW I PRZYCHODÓW) **I POLITYKA RACHUNKOWOŚCI**

Prowadzenie działalności odpłatnej powinno znaleźć odzwierciedlenie w budżecie organizacji (lub planie finansowym czy kalkulacji kosztów i przychodów). Wynika to z faktu, że działalność odpłatna musi być wyodrębniona rachunkowo (zarówno po stronie kosztów, jak i przychodów). Tak więc dobrze ją zaplanować na pierwszym etapie planowania działań.

Sposób prowadzenia działalności odpłatnej powinien być ponadto zgodny z przyjętymi przez organizację zasadami finansowymi opisanymi w polityce rachunkowości (dokumencie, który ma każda organizacja, za wyjątkiem tych, które prowadzą uproszczoną ewidencję przychodów). Musi być ujęty w planie kont księgowych (które stanowią załącznik do polityki rachunkowości). Jeśli ogólne założenia polityki rachunkowości nie przystają do wypracowanych zasad prowadzenia działalności odpłatnej – można i należy je zmodyfikować, jednak tylko na początku roku obrotowego.

Dlaczego tak ważny jest plan finansowy (planowany budżet)? Ponieważ pomaga osobom prowadzącym organizację zapanować nad finansami – zaplanować koszty działań, które podejmie organizacja, i źródła finansowania tych działań.

Sporządzenie budżetu (planu finansowego) jest też niezwykle pomocne, by prawidłowo prowadzić i monitorować działalność odpłatną – czyli by nie przekraczać limitów z nią związanych.

Co powinno znaleźć się w planie finansowym?

- Informacje o źródłach finansowania.
- Informacje o tym, które działania (projekty) są prowadzone w trybie działalności odpłatnej.
- Zaplanowane koszty działań (w tym koszty administracyjne).
- Wysokość planowanych wynagrodzeń.
- Wysokość zaplanowanych przychodów (sprzedawanych usług lub produktów).
- Kalkulacja przychodów ze sprzedaży i poniesionych kosztów.

Oczywiście na poziomie księgowym nad prowadzeniem działalności odpłatnej czuwa księgowość. W praktyce to zarządzający organizacją (lider, prezes, dyrektor, koordynator...) pilnuje spraw finansowych i podejmuje decyzje o tym, które z ponoszonych kosztów należy zaliczyć do działalności odpłatnej, a które nie. Jego decyzje znajdują odzwierciedlenie w dekretach – opisach na rachunku, fakturze lub innym dokumencie finansowym – na podstawie których są one odpowiednio księgowane.

Zdefiniowanie rodzajów działań odpłatnych

Do prawidłowego księgowania i dekretowania kosztów i przychodów niezbędne jest zdefiniowanie rodzajów działalności odpłatnej. Zob. też **III.2. Określenie zakresu działalności odpłatnej, str. 30**. Ustawa o pożytku narzuca limit nieosiągania zysku w odniesieniu do „rodzajów działalności”. Nie jest przy tym jasne, czy ustawodawca celowo rozróżnia „rodzaj” (w art. 9 ust. 1 pkt 1) – który bierzemy pod uwagę, licząc koszty i przychody oraz „zakres” (art. 10 ust. 3) działalności, który bierzemy pod uwagę, wskazując np. w statucie działania, które stanowią działalność odpłatną.

Dlatego klarowne zdefiniowanie rodzaju i zakresu działalności odpłatnej leży po stronie organizacji. Może ona to zapisać w dokumencie wewnętrznym (np. uchwale) odpowiedniego organu. Informację taką może, ale nie musi, zawrzeć w polityce rachunkowości.

Projekt

W celu zdefiniowania rodzajów prowadzonej działalności odpłatnej wiele organizacji posługuje się pojęciem **projektu** lub szerzej: **programu**. Pozwala to łatwiej odróżnić zarządzającym oraz księgującym działania odpłatne od innych. Stosując się do przyjętej definicji, mogą oni przyporządkowywać koszty i przychody do poszczególnych rodzajów działań (projektów). Te definicje przekładają się potem na obowiązki wobec fiskusa, zob. **VI.3. Księgowe wydzielenie działań odpłatnych, nieodpłatnych i gospodarczych, str. 56**.

Przy takim założeniu poszczególne rodzaje działalności odpłatnej są projektami (lub programami) realizowanymi przez organizację. W takim ujęciu możliwe są różne rozwiązania:

- działania organizacji są jednorodne i wszystkie składają się na jeden rodzaj działalności odpłatnej („jeden worek”). W czasie sprawdzania wyniku finansowego brane pod uwagę są wszystkie koszty organizacji zaliczane do działalności odpłatnej i wszystkie jej przychody z tego tytułu (np. prowadzenie biura aktywizacji lokalnej, które organizuje koncerty i warsztaty ceramiczne);

- poszczególne typy działań, np. projekty czy programy, są uznane za różne rodzaje działalności odpłatnej i rozliczane osobno. W czasie sprawdzania wyniku finansowego działalności odpłatnej koszty danego projektu, programu zestawia się z innymi przychodami powstałymi w tym projekcie, programie (np. osobno koszty i przychody związane z warsztatami ceramicznymi, osobno z organizacją koncertów).

Podział na rodzaje działalności powinien być zdefiniowany i zapisany przez organizację w oficjalnym dokumencie – uchwale, a także w budżecie, planie finansowym (jeśli organizacja go posiada). Podział ten musi mieć odzwierciedlenie w planie kont księgowych. Ważne jest jego konsekwentne stosowanie. W razie ewentualnej kontroli organu nadzoru czy urzędu skarbowego to ten właśnie dokument będzie punktem odniesienia dla kontrolerów.

W Stowarzyszeniu Edukacyjnym „Tlen” zarząd opracował plan dotyczący działalności statutowej, prowadzonej w trybie działalności pożytku publicznego: Założenia ogólne (zgodne z uchwałą podjętą przez Zarząd).

I. kultura, edukacja i animacja kulturalna: program fotograficzny i program zajęć ceramicznych

II. aktywizacja: program zajęć aktywizujących dla dzieci i młodzieży
Stowarzyszenie prowadzi dwa rodzaje działalności odpłatnej. Przychody i zyski są obliczane osobno w stosunku do każdego rodzaju działalności.

W rocznym planie finansowym władze Stowarzyszenia zaplanowały następujące działania – projekty:

I program fotograficzny:

Projekt 1: dwa pięciomiesięczne cykle warsztatów fotograficznych

Projekt 2: trzydniowy plener fotograficzny

Projekt 3: czerwcowy wykład znanej fotografki

II program ceramiczny:

Projekt 4: dwa pięciomiesięczne cykle warsztatów ceramicznych

III program aktywizujący:

Projekt 5: dwa pięciomiesięczne cykle warsztatów asertywności i podstawowych umiejętności pracy w zespole z wykorzystaniem dramy

Swoje działania Stowarzyszenie zaplanowało jako odpłatne i nieodpłatne. Plan budżetu organizacji na rok jest pokazany w tabeli.

Organizacja nie ma jeszcze gwarancji na pokrycie wszystkich kosztów – ale ma rezerwy w postaci składek członkowskich oraz będzie próbowała pozyskać kolejnych darczyńców.

Przykładową kalkulację kosztów można znaleźć na stronach 38-39.

PRZYKŁAD

PODSUMOWANIE

Organizacja, podejmując decyzję o rozpoczęciu prowadzenia działalności odpłatnej, powinna pamiętać, że:

- **decyzję o podjęciu działań odpłatnych podejmuje uprawniony organ władzy (co to za organ jest określone w statucie organizacji);**
- **działania odpłatne muszą mieścić się w działaniach statutowych, opisanych w statucie (organizacja nie może prowadzić działań, które nie są opisane w statucie);**
- **działania odpłatne muszą mieścić się w katalogu zadań publicznych, wymienionych w ustawie o pożytku w art. 4 ust. 1;**
- **działania odpłatne nie mogą się pokrywać z zakresem działań gospodarczych (o ile organizacja je prowadzi lub dopuszcza taką możliwość), ale mogą z zakresem działań nieodpłatnych;**
- **działania odpłatne muszą być opisane w statucie lub innym akcie wewnętrznym (OPP obowiązkowo mają tę informację w statucie);**
- **opis działań odpłatnych w statucie lub innym akcie wewnętrznym powinien być możliwie najogólniejszy;**
- **sposób prowadzenia działalności odpłatnej powinien być zgodny z przyjętymi przez organizację ogólnymi zasadami finansowymi opisanymi w polityce rachunkowości;**
- **odzwierciedlenie zakresu działań odpłatnych powinno znaleźć się w planie finansowym organizacji (jeśli go ma) oraz – obowiązkowo – w księgowym planie kont.**

PRZYKŁAD

KALKULACJA KOSZTÓW NA ROK		
	KOSZTY	PRZYCHODY
	A koszt na cały rok	źródło finansowania
program fotograficzny		
projekt 1: 2 x 5-mies. cykle warsztatów dla 40 osób	45 000	dotacja 35 000 zł
projekt 2: 3-dniowy plener dla 15 osób	5 500	opłaty 3 000 zł
projekt 3: wykład fotografiki	14 000	sponsor – firma produkująca sprzęt fotograficzny 13 000 zł
program ceramiczny		
projekt 1: 2 x 5-mies. cykle warsztatów dla 20 osób	14 000	dotacja 10 000 zł
inne działania – sprzedaż aniołów ceramicznych na kiermaszu	0	sprzedaż 2 000 zł
program aktywizujący		
projekt 1: 2 x 5-mies. cykle warsztatów dla 20 osób	6 000	dotacja 6 000 zł
koszty stałe i administracyjne		
księgowość i koszty biurowe	4 800	z dotacji 4 000 zł
koordynacja	4 000	z dotacji 3 800 zł
koszty strony internetowej, domeny, promocji, dokumentacji	1 500	z dotacji 1 500 zł
	94 800	

KALKULACJA KOSZTÓW NA ROK			
PRZYCHODY		ILE BRAKUJE	
opłaty od uczestników	B. razem: przychody	brakujące kwoty (A-B)	uwagi
6 000 (30 os. x 200 zł)	41 000	4 000	
3 000 (15 os. x 200 zł)	3 000	2 500	brakująca część do pokrycia ze składek i darowizn
0	13 000	1 000	brakująca część do pokrycia ze składek i darowizn
2000	12 000	2 000	
	2 000	-2 000	kwota ze sprzedaży, po odjęciu kosztów księgowych pokryje brakujące środki do przeprowadzenia warsztatów ceramicznych
0	6 000	0	
	4 000	800	
	3 800	200	
	1 500	0	
	86300	8 500	

IV.

IV.

CO I JAK MOŻNA SPRZEDAWAĆ?

(„TYPY” DZIAŁALNOŚCI ODPŁATNEJ)

Działalność odpłatna może mieć trzy formy lub typy.

1. POBIERANIE „WYNAGRODZENIA” ZA DZIAŁALNOŚĆ W SFERZE ZADAŃ PUBLICZNYCH

Można pobierać **opłaty** (w ustawie o pożytku nazywane „wynagrodzeniem”) **za produkty, usługi** organizacji powstałe w wyniku realizacji zadań publicznych, wymienionych w ustawie w art. 4 ust. 1 ustawy.

Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” prowadzi zajęcia fotograficzne dla młodzieży. Aby to sfinansować, stara się o dotacje z urzędu gminy. Wobec dużego zainteresowania zdecydowano się stworzyć dodatkową grupę fotografów. Prowadzi ją społecznie członek Stowarzyszenia. Zajęcia są odpłatne – pieniądze od uczestników przeznacza się na materiały i wypożyczenie sprzętu. Zajęcia fotograficzne mogą być prowadzone w ramach działalności odpłatnej, gdyż mieszczą się w ustawowym katalogu zadań publicznych.

PRZYKŁAD

2. SPRZEDAŻ TOWARÓW LUB USŁUG WYTWORZONYCH PRZEZ OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE LUB ZAGROŻONE WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

Można sprzedawać **wytworzone towary** lub **świadczyć usługi**:

- będące formą rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych (na zasadach opisanych w ustawie o rehabilitacji niepełnosprawnych);
- w zakresie integracji (reintegracji) społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (na zasadach opisanych w ustawie o zatrudnieniu socjalnym oraz w ustawie o spółdzielniach socjalnych).

Podczas zajęć w pracowni sitodruku Fundacji „Słońce” grupa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym robi koszulki z nadrukami. Są one sprzedawane na comiesięcznych kiermaszach.

PRZYKŁAD

3. SPRZEDAŻ PRZEDMIOTÓW OTRZYMANYCH W DAROWIŻNIE

Można sprzedawać przedmioty, które organizacja otrzymała w darowiźnie zarówno od osób prywatnych, jak i prawnych.

PRZYKŁAD

Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” dostało od artystów ludowych 5 rzeźb aniołów. Na kiermaszu świątecznym Stowarzyszenie sprzedało anioły, a pieniądze przeznaczyło na działalność statutową.

Ustawa o pożytku:

Art. 8 ust. 1

Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest:

- 1) działalność prowadzona przez organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3, w sferze zadań publicznych, o której mowa w art. 4, za które pobierają one wynagrodzenie;
- 2) sprzedaż wytworzonych towarów lub świadczonych usług w zakresie
 - a) rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.), lub
 - b) integracji lub reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 i Nr 205, poz. 1211) oraz ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651, z późn. zm.);
- 3) sprzedaż przedmiotów darowizny.

PODSTAWA PRAWNA

PODSUMOWANIE

W ramach działalności odpłatnej można sprzedawać:

- **usługi i produkty organizacji, w tym te, wytworzone w wyniku rehabilitacji i reintegracji społecznej zdefiniowanych w ustawie grup;**
- **otrzymane przez organizację przedmioty darowizny.**

V.

JAKIE SĄ OGRANICZENIA W DZIAŁALNOŚCI ODPŁATNEJ? (BEZ ZYSKU I Z LIMITEM WYNAGRODZENIA)

Aby pobieranie opłat (sprzedaż) mogło być uznane za działalność odpłatną pożytku, muszą być spełnione łącznie dwa warunki:

- działalność odpłatna nie może przynosić zysku;
- wysokość wynagrodzenia osób zatrudnionych do prowadzenia działalności odpłatnej nie może przekroczyć wskazanego w ustawie limitu.

Przekroczenie któregoś z tych limitów sprawia, że działalność odpłatna staje się działalnością gospodarczą.

Działalność odpłatna nie może przynosić zysku. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie osób zatrudnionych do prowadzenia działalności odpłatnej nie może przekraczać trzykrotnej średniej wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w roku poprzednim. Niespełnienie tych warunków sprawia, że działalność odpłatna staje się działalnością gospodarczą.

Art. 9

1. Działalność odpłatna pożytku publicznego organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 stanowi działalność gospodarczą, w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jeżeli:

1) wynagrodzenie, o którym mowa w art. 8 ust. 1, jest w odniesieniu do działalności danego rodzaju wyższe od tego, jakie wynika z kosztów tej działalności, lub

2) przeciętne miesięczne wynagrodzenie osoby fizycznej z tytułu zatrudnienia przy wykonywaniu statutowej działalności odpłatnej pożytku publicznego, za okres ostatniego roku obrotowego, a w przypadku zatrudnienia trwającego krócej niż rok obrotowy – za okres tego zatrudnienia, przekracza 3-krotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni.

PODSTAWA
PRAWNA

1. BRAK ZYSKU

Pierwszym z warunków, by uznać sprzedaż produktów i usług organizacji za działalność odpłatną jest **nieosiąganie zysku**. W tym kontekście oznacza to, że koszty, które organizacja musiała ponieść, by wytworzyć jakiś produkt lub by zaoferować jakąś usługę, są niższe lub równe przychodowi, tj. kwotom uzyskanym dzięki sprzedaży tego produktu lub tej usługi.

$$\text{brak zysku} = \text{koszty} \geq \text{przychody}$$

Koszty to pieniądze, które organizacja musiała wydać, by wykonać jakąś usługę (np. zajęcia filmowe dla młodzieży) lub by wytworzyć jakiś produkt (np. wywołane fotografie z pleneru).

Przychody to pieniądze, które organizacja dostaje za sprzedaż tych produktów lub usług.

Dochód to w tym kontekście kwota uzyskana „na czysto” – czyli pieniądze, które zostają po odliczeniu kosztów (zainwestowanych pieniędzy) od przychodów (otrzymanej zapłaty).

$$\text{dochód} = \text{przychody} - \text{koszty}$$

Przykładowo: przychodem są kwoty uzyskane ze sprzedaży fotografii, kosztami są pieniądze potrzebne do wykonania fotografii oraz zorganizowania jej sprzedaży, natomiast dochodem jest kwota, którą otrzyma się po odjęciu kosztów od sumy, którą uzyskano za sprzedane fotografie.

W działalności odpłatnej organizacja nie może osiągać dochodu. Inaczej mówiąc: nie można osiągać zysku ze sprzedaży swych usług czy produktów. Jeśli organizacja go osiągnie – automatycznie staje się podmiotem prowadzącym działalność gospodarczą – czyli przedsiębiorcą.

Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” zorganizowało trzydniowy plener fotograficzny dla 15 osób.

Koszty to:

- transport i nocleg z wyżywieniem 3 500 zł;
- zakup materiałów i wypożyczenie sprzętu 1 000 zł;
- honorarium wykładowcy, profesjonalnego fotografa 1 000 zł;
- koszty księgowe i administracyjne 100 zł;

co razem daje sumę 5 600 zł.

PRZYKŁAD

Wyjazd zorganizował wolontarystycznie członek Stowarzyszenia.

Wpłaty uczestników to: 3 000 zł (każda z 15 osób zapłaciła 200 zł).

Zatem przychód z opłat uczestników wyniósł 3 000 zł, a koszty 5 600 zł.

Podsumowując: Stowarzyszenie nie osiągnęło żadnego dochodu (zysku), a brakującą kwotę (2 600 zł) pokryło ze środków własnych.

W działalności odpłatnej możliwa jest natomiast sytuacja, że działalność odpłatna przynosi „**stratę**” – czyli że poniesione koszty są wyższe niż uzyskany przychód.

Brak zysku (dochodu) oznacza, że poniesione koszty danego przedsięwzięcia są równe przychodom uzyskanym ze sprzedaży podjętej w ramach tego przedsięwzięcia (lub koszty są wyższe niż przychody).

Kalkulacja kosztów

Ze względu na szytywno zapisany w ustawie o pożytku wymóg nieosiągania zysku w działalności odpłatnej, organizacja, która sprzedaje swe usługi lub produkty, powinna skalkulować koszty danego przedsięwzięcia i przychody, które ono przyniesie. Jeśli działania nie są jednorazowe, tylko trwają przez jakiś czas, organizacja powinna prowadzić stały monitoring w zakresie równoważenia się kosztów i przychodów w działalności odpłatnej, tj. sprawdzać co jakiś czas, np. co miesiąc, czy przychody i koszty się bilansują. Dzięki temu można kontrolować, czy organizacja nie przekracza ustawowych ograniczeń.

Jednakże kalkulacja kosztów i przychodów jest tylko pomocą w planowaniu prowadzenia działalności odpłatnej. Na podstawie przewidywań z kalkulacji nie można stwierdzać, czy sprzedaż nie przyniosła zysku. Dla prawidłowego stwierdzenia, czy organizacja nie osiągnęła zysku, brane są pod uwagę jedynie realnie poniesione i zaksięgowane koszty i uzyskane przychody.

Jest to istotna zmiana w stosunku do pierwotnych zapisów ustawy o pożytku, obowiązującej do końca 2009 roku. Stare zapisy pozwalały opierać się na kalkulacji kosztów. Ważne były więc planowane, a nie rzeczywiście ponoszone koszty (i uzyskiwane przychody). W nowelizacji ustawy z roku 2010 zmieniono to i utrzymano w kolejnej, w 2015 roku. Zatem „kalkulacja kosztów”, choć jest pomocnym narzędziem planowania i monitorowania działań odpłatnych, nie jest już podstawą do zaklasyfikowania sprzedaży jako działalności odpłatnej.

Jakie koszty można uwzględnić w działalności odpłatnej

Ponieważ w znowelizowanej ustawie o pożytku mówi się o „kosztach działalności”, bez różnicowania na koszt pośrednie (administracyjne) i bezpośrednie (takie zróżnicowanie występowało w dawnej wersji ustawy), należy rozumieć, że **wszystkie** poniesione koszty (w ramach danego działania) mogą być brane do wyliczenia.

Fundacja „Słońce”, której podopieczni wymyślają nadruki na tiszerty i podczas zajęć terapeutyczno-integracyjnych odbijają je na sitodruku, prowadzi sklepik z tymi produktami. Do kosztów produkcji organizacja może zaliczyć koszty materiałów, wynagrodzenia opiekunów, współpracę z projektantami i drukarzami, ale też koszty administracyjne (czynsz, energię, obsługę księgową), które zostały poniesione w związku z tworzeniem nadruków i sprzedażą.

Kiedy i jak obliczać, czy nie ma zysku

W ustawie nie doprecyzowano, kiedy podsumowuje się zrównoważenie przychodów i kosztów. Dlatego zalecamy dwa rozwiązania.

- W przypadku projektów zakładających **działania jednorazowe** lub ograniczone w czasie sprawdzenie stanów kosztów i przychodów powinno odbyć się po głównych działaniach (kiedy większa część kosztów została poniesiona i kiedy organizacja może już stwierdzić, jakiej wysokości są przychody, jednakże przed ostatecznym zamknięciem projektu).
- Jeśli projekt zakłada **działania ciągłe**, rozciągnięte w czasie, wtedy monitoring należy prowadzić regularnie, np. co miesiąc.

Takie sprawdzenie, czy przychody i koszty się bilansują, pozwala dokonać ewentualnych korekt w stosunku do pierwotnej kalkulacji kosztów. W przypadku niezaplanowanej nadwyżki przychodów można np. zaoferować i sfinansować uczestnikom projektu coś dodatkowego, w przypadku nieprzewidzianej wcześniej straty można np. znaleźć dodatkowych uczestników projektu lub zastanowić się, z jakich innych środków pokryć ten koszt.

Ostatecznego podsumowania przychodów i związanych z nimi kosztów dokonuje się na zakończenie projektu. Organizacja sama definiuje, jak długo trwa projekt. Informacja o tym może być umieszczona w regulacjach dotyczących działalności odpłatnej, zawartych np. w uchwale zarządu.

W przypadku działań ciągłych wygodnie jest powiązać to z zamykaniem roku obrotowego w organizacji (który zazwyczaj pokrywa się z rokiem kalendarzowym) i przygotowywaniem informacji do sprawozdania finansowego. Zdarza się jednak, że projekt organizacji nie kończy się w roku kalendarzowym (obrotowym). Przykładem takiej sytuacji jest np. organizacja wypoczynku zimowego dla młodzieży. Organizacja definiuje, że jej projektem odpłatnym jest obóz zimowy. Trwa od listopada do lutego. Wpłaty na ferie zimowe są przyjmowane w grudniu, a ferie mają miejsce w styczniu i właśnie w styczniu ponoszone są koszty. W takim przypadkach zbilansowanie przychodów i kosztów następuje po zamknięciu tego działania – projektu, jakim jest obóz zimowy. Jest to możliwe ponieważ w ustawie wskazuje się, że istotne jest, aby przychody nie przekraczały kosztów w ramach „działalności danego rodzaju”.

Jeśli organizacja wyodrębniła (w swych regulacjach) w działalności odpłatnej projekty (rodzaje działalności), to sprawdza stosunek kosztów do przychodów osobno dla każdego rodzaju.

Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” w poprzednim roku prowadziło trzy projekty:

1. Warsztat fotograficzny (projekt nieodpłatny); koszty: 10 000 zł; przychód: 5 000 zł.
2. Warsztat ceramiczny (projekt odpłatny); koszty: 15 000 zł; przychód: 12 000 zł.
3. Zajęcia dla młodzieży z techniki radzenia sobie ze stresem (projekt nieodpłatny).

Sprawdzenie przychodów i kosztów* (czyli wyniku finansowego) zostało dokonane dla każdego projektu osobno, na koniec roku kalendarzowego.

PRZYKŁAD

2. LIMIT WYNAGRODZENIA

Drugie ograniczenie, któremu podlega działalność odpłatna, dotyczy wynagrodzenia osób zatrudnionych przy wykonywaniu tej działalności. Według ustawy o pożytku ich przeciętne, miesięczne wynagrodzenie nie może być wyższe niż trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, ogłaszanego przez GUS za rok poprzedni (w 2015 roku było to 4 121 zł, a zatem limit w 2016 roku wynosi 12 363 zł brutto).

* „Brutto” zatrudnionego (nie: pracodawcy).

Wynagrodzenie to jest wyliczane jako średnia z wynagrodzeń **jednej osoby** za rok obrotowy (czyli w większości przypadków: rok kalendarzowy). Jeśli dana osoba była zatrudniona krócej – bierze się pod uwagę okres jej zatrudnienia.

PRZYKŁAD

Specjalista od rachunkowości, zajmujący się działalnością odpłatną, zatrudniony w Fundacji „Azymut” zarobił w 2015 roku 18 000 zł. Limit, którym jest trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, ogłaszanego przez GUS, dla roku 2015 wynosił 11 940,72 zł. Średnie miesięczne wynagrodzenie ($18\,000\text{ zł} / 12\text{ miesięcy} = 1\,500\text{ zł brutto}$) tej osoby nie przekroczyło ustawowego limitu.

Rodzaj prawny umowy, na podstawie której wypłacane jest wynagrodzenie, nie ma tu znaczenia – może być to umowa o pracę lub dowolna umowa cywilnoprawna, zawarta z osobą fizyczną, np. umowa o dzieło, umowa zlecenia, a także zlecenie osobie samozatrudniającej się (prowadzącej jednoosobową działalność gospodarczą).

Przekroczenie limitu wynagrodzeń dla osób zatrudnionych przy działalności odpłatnej powoduje, że działalność odpłatna staje się automatycznie działalnością gospodarczą.

PRZYKŁAD

Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” chciało zaprosić na warsztat, organizowany w ramach działalności odpłatnej, gwiazdę światowej fotografii, która uświetniłaby zakończenie kursu fotografii dla młodzieży. Jednorazowe honorarium słynnej fotografi ki wynosiłoby 13 000 zł, a więc przekroczyłoby miesięczny limit wynagrodzeń (w 2015 roku było to 11 940,72 zł). Stowarzyszenie nie zdecydowało się na to, by nie przekroczyć limitu wynagrodzeń i nie wpaść w działalność gospodarczą. W rezultacie zapłaciło za koszty podróży i wyżywienia, a sponsor pokrył koszt honorarium.

Warto dodać, że limit wynagrodzeń dotyczy **wyłącznie** osób zatrudnionych przy działalności odpłatnej (co zostało zmienione w stosunku do pierwotnych zapisów ustawy). Do czasu nowelizacji z 2009 roku dotyczył także działalności nieodpłatnej.

PODSUMOWANIE

Działalność odpłatna podlega następującym ograniczeniom:

- **nie może przynosić zysku („dochodu”) – czyli nie może być nadwyżki przychodów nad kosztami;**
- **osiągnięcie zysku automatycznie powoduje, że działalność odpłatna staje się działalnością gospodarczą, a organizacja staje się przedsiębiorcą;**
- **podstawą do sprawdzenia, czy nie osiągnięto zysku są zaksięgowane oraz realnie poniesione koszty i przychody, a nie kalkulacja finansowa;**
- **działalność odpłatna może przynieść stratę (przychody mogą być mniejsze niż koszty);**
- **organizacja sama definiuje, jakie prowadzi rodzaje działalności odpłatnej i kiedy jest moment, w którym sprawdza wynik finansowy działalności odpłatnej danego rodzaju;**
- **wynagrodzenie osób zatrudnionych w działalności odpłatnej podlega limitom: przeciętne miesięczne wynagrodzenie nie może być wyższe niż trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, ogłaszanego przez GUS za rok poprzedni;**
- **wynagrodzenie to jest wyliczane jako średnia z wynagrodzeń jednej osoby za rok obrotowy (czyli w większości przypadków: rok kalendarzowy). Jeśli dana osoba była zatrudniona krócej – bierze się pod uwagę okres jej zatrudnienia;**
- **rodzaj prawny umowy, na podstawie której wypłacane jest wynagrodzenie, nie ma tu znaczenia.**

VI.

VI.

DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA

I NIEODPŁATNA W JEDNYM PROJEKCIE

W działaniach organizacji pozarządowych zdarza się, że prowadzi działalność nieodpłatną i odpłatną w jednym projekcie (wydarzeniu, działaniu). Od strony formalnej oznacza to, że zakresy działalności odpłatnej i nieodpłatnej pokrywają się – na co pozwala ustawa o pożytku.

Zakresy merytoryczne działalności odpłatnej i nieodpłatnej mogą się pokrywać.

Kiedy występuje taka sytuacja? Zdarza się to np. wtedy, gdy organizacji pozarządowej nie udaje się zgromadzić odpowiednio dużo pieniędzy na sfinansowanie całego planowanego przez nią projektu. Przykładowo: stowarzyszeniu brakuje pieniędzy na organizację zawodów sportowych dla wszystkich chętnych dzieci, pomimo tego, że częściowo są finansowane z dotacji od administracji samorządowej. Wprowadzenie opłat jest ratunkiem – pozwala rozwiązać ten problem i w całości przeprowadzić projekt.

Z inną sytuacją mamy do czynienia wtedy, gdy opłaty pobierane są od odbiorców (tzw. „udział finansowy odbiorców”) jest celowo zaplanowany i wynika np. ze strategii przyjętej przez organizację. Może być to np. sprzedaż biletów na koncert, sprzedaż specjalistycznych broszur, opłata za uczestnictwo w szkoleniu. Opłaty od uczestników, klientów czy odbiorców mogą pokrywać koszty danego działania – w części lub w całości.

1. PIENIĄDZE Z DOTACJI A DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA

Organizacje często realizują swe działania (zwykle w formie projektów, zadań publicznych) dzięki dotacjom, które otrzymują od administracji publicznej (są to dotacje „na realizację zadań publicznych”) lub grantodawców prywatnych (co potocznie nazywa się otrzymaniem grantu). Dotacje i granty nie są wpływem działalności odpłatnej (czyli nie stanowią przychodu zaliczanego

do działalności odpłatnej), gdyż nie są „wynagrodzeniem”^{*} za prowadzoną działalność (w rozumieniu art. 8 ust. 1 ustawy o pożytku).

Pieniądze z dotacji stanowią przychód w ramach działalności nieodpłatnej. Dotyczy to wszystkich dotacji (niezależnie od ich źródła, a więc i ze środków publicznych, i prywatnych).

Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” otrzymało w konkursie wojewódzkim dotację na zorganizowanie warsztatów ceramicznych wysokości 10 000 zł. Na konto Stowarzyszenia wpłynęło zatem 10 000 zł. Dotacja jest rozliczana księgowo po stronie działalności nieodpłatnej.

Jednakże jest możliwe, aby w ramach projektu dofinansowanego z dotacji pobierać opłaty od uczestników. W takiej sytuacji przychód uzyskany z opłat jest działalnością odpłatną.

Pobieranie opłat deklaruje się na etapie składania wniosku o dotację i planowania kosztorysu. Zanim organizacja złoży taki wniosek, należy sprawdzić, czy dotacjodawca dopuszcza taką możliwość. Informacja o tym powinna znaleźć się w warunkach konkursu dotacyjnego (lub regulaminie).

Zazwyczaj deklarację o pobieraniu lub niepobieraniu opłat od uczestników wpisuje się w odpowiednie rubryki w formularzu, na którym składa się wniosek o dotację. Przykładowo: wnioski na projekty finansowane z pieniędzy administracji samorządowej składa się na wzorze (tzw. wzorze oferty) wyprowadzonym rozporządzeniem do ustawy o pożytku^{**}. We wzorze tym znajdują się tabele do umieszczenia takich informacji.

2. WYDZIELENIE DZIAŁALNOŚCI ODPLATNEJ I NIEODPLATNEJ W PROJEKCIE (ZADANIU)

Jeśli organizacja pozarządowa otrzymała dofinansowanie, np. z urzędu miasta, na jakiś projekt, w którym zakłada się prowadzenie działalności odpłatnej, czyli pobieranie opłat od uczestników, to na poziomie całego projektu należy wyliczyć procentowo, jaka część kosztów jest finansowana z dotacji,

* Za: <http://pozytek.gov.pl>.

** Do 1 czerwca 2016 r. (data wydania tej publikacji) obowiązuje rozporządzenie ministra pracy i polityki społecznej z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie wzoru oferty i ramowego wzoru umowy dotyczących realizacji zadania publicznego oraz wzoru sprawozdania z wykonania tego zadania.

a jaka z wkładu własnego, w tym z opłat od uczestników. Informację taką podaje się zazwyczaj we wniosku o dotację, jak i w umowie dotacyjnej i następnie sprawozdaniu z realizacji projektu (zadania). W obowiązujących obecnie wzorach dotyczących dotacji samorządowych nie wyodrębnia się, które konkretnie koszty są ponoszone z opłat od uczestników – w tabeli kwotowej cały wkład własny jest ujęty łącznie. Inni dawcy dotacji mogą stosować (i stosują) inne rozwiązania, które za każdym razem należy sprawdzać w wytycznych do konkursu czy regulaminie.

Przeanalizujemy działalność odpłatną i nieodpłatną na przykładzie projektu Stowarzyszenia Modelarzy „Bemowo”. Stowarzyszenie to chce – jak co roku – zorganizować zawody sportowe dla dzieci z kółka modelarskiego. Koszt całkowity wydarzenia wynosi 10 200 zł. Stowarzyszeniu udało się zdobyć na ten cel dotację z urzędu gminy oraz darowiznę od sponsora.

PRZYKŁAD

Źródła finansowania tego przedsięwzięcia wyglądają następująco:

Skąd środki	kwota	%	
środki z dotacji od urzędu gminy	7 000 zł	68,63%	przychód – dz. nieodpłatna
środki z wpłat od uczestników („wpisowe”)	1 200 zł	11,76%	przychód – dz. odpłatna
środki własne (darowizny)	2 000 zł	19,61%	przychód – dz. nieodpłatna
Razem	10 200 zł	100,00%	

Kosztorys przedsięwzięcia wygląda następująco:

Wynajem hali sportowej	4 000 zł
Przygotowanie toru, obsługa techniczna	4 000 zł
Zakup nagród (medali, pucharów)	2 000 zł
Obsługa księgowa	200 zł
Razem koszty wydarzenia (projektu)	10 200 zł

Przychód powstały w czasie realizacji zadania publicznego musi być w całości wydany na jego realizację. Inaczej mówiąc: przychód ze sprzedaży stanowi część (lub całość) finansowego wkładu własnego w projekcie (zadaniu). Ilustruje to „rozpisanie” kosztów tego zadania w podziale na środki z dotacji i środki własne – sprawdź na następnej stronie.

Wynajem hali sportowej	całość kosztu	środki z dotacji	wkład własny
Wynajem hali sportowej	4 000 zł	4 000 zł	0 zł
Przygotowanie toru, obsługa techniczna	4 000 zł	2 800 zł	1 200 zł
Zakup nagród (medali, pucharów)	2 000 zł	0 zł	2 000 zł
Obsługa księgowa	200 zł	200 zł	0 zł
Razem koszty wydarzenia (projektu)	10 200 zł	7 000 zł	3 200 zł

Środki, które organizacja uzyskała w wyniku sprzedaży (w tym przykładzie jest to pobranie opłat, wpisowego od uczestników zawodów) są w całości przeznaczone na realizację części tego przedsięwzięcia (na pokrycie części kosztów obsługi technicznej zawodów). Warto przy okazji przypomnieć, że środki publiczne przekazywane w konkursach na realizację zadań publicznych zlecanych na mocy ustawy o działalności pożytku publicznego nie mogą być wykorzystywane do prowadzenia działalności gospodarczej.

Regulacje dotyczące dotacji od sponsorów prywatnych są często podobne – to znaczy przeprowadzenie projektu nie może przynieść zysku. Jednakże zawsze należy sprawdzać, jakie zasady finansowe przyjmują grantodawcy, gdyż mogą być one różne, szczegółowe wytyczne znajdują się w opisach konkursów grantowych lub ich regulaminach.

3. KSIĘGOWE WYDZIELENIE DZIAŁAŃ ODPŁATNYCH, NIEODPŁATNYCH I GOSPODARCZYCH

Zapisy księgowe są finansowym odzwierciedleniem działań organizacji pozarządowej – poszczególne działania organizacji zostają wyodrębniane rachunkowo. Jak już wspomniano, w ustawie o pożytku zapisano konieczność wyodrębnienia działalności odpłatnej i nieodpłatnej oraz gospodarczej. Należy to robić w taki sposób, aby możliwe było określenie przychodów, kosztów i wyników finansowych **każdej** z tych działalności. Z tego wynika, że należy dokonać wydzielenia zarówno kosztów, jak i przychodów każdej z tych działalności na poziomie księgowym (zazwyczaj w planie kont).

Obowiązek wyodrębnienia księgowego dotyczy również tych podmiotów, które zdecydowały się na prowadzenie uproszczonej ewidencji księgowej.

Ustawa o pożytku:

Art. 10

1. Prowadzenie przez organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 pkt 2-4:

- 1) nieodpłatnej działalności pożytku publicznego,
- 2) odpłatnej działalności pożytku publicznego lub
- 3) działalności gospodarczej

– wymaga rachunkowego wyodrębnienia tych form działalności w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników każdej z tych działalności, z zastrzeżeniem przepisów o rachunkowości.

Plan kont to układ kont księgowych pozwalający na uporządkowanie ewidencji operacji finansowych w organizacji. Kontom księgowym przypisane są numery.

Dzięki planowi kont można pogrupować koszty (na kontach zaczynających się od „5”, czyli w tzw. zespole 5) i przychody (w zespole 7) według określonych kryteriów, np. w podziale na działania nieodpłatne, odpłatne i gospodarcze.

Organizacja „Relax” prowadzi działalność nieodpłatną (udzielanie informacji), odpłatną (szkolenia) i gospodarczą (organizowanie konferencji prasowych). Dla każdego rodzaju działalności powinny być założone konta główne w tzw. planie kont – by wyróżnić ewidencję kosztów i przychodów każdej z tych działalności.

Przykładowa numeracja kont:

- konto 501 – koszty działań nieodpłatnych; konto 701 – przychody działań nieodpłatnych;
- konta 502 – koszty działań odpłatnych; konto 702 – przychody działań odpłatnych;
- konto 555 – koszty działań gospodarczych; konto 755 – przychody działań gospodarczych.

Rekomendujemy, by wykazać wydzielone koszty i przychody organizacji oraz wynik w każdym z tych rodzajów działalności w sprawozdaniu finansowym, zob. **IX.2. Sprawozdania finansowe a działalność odpłatna, str. 79.**

PRZYKŁAD

PODSUMOWANIE

- Zakresy merytoryczne działalności odpłatnej i nieodpłatnej mogą się pokrywać.
- Możliwe jest, aby w ramach projektu dofinansowanego z dotacji pobierać opłaty od uczestników. Choć dotacje zaliczają się do działalności nieodpłatnej, to w takiej sytuacji przychód uzyskany z opłat jest działalnością odpłatną.
- Kalkulacja wysokości opłat od uczestników projektu lub sprzedaży czegoś w ramach projektu powinna być zrobiona już na etapie planowania, gdyż jest uwzględniana we wniosku o dofinansowanie tego projektu.
- Szczegółowe zasady rozliczania opłat pobranych podczas realizacji dotowanego projektu są różne dla różnych dotacjodawców. Należy to każdorazowo sprawdzać.
- Należy rachunkowo wyodrębnić działalność odpłatną i nieodpłatną oraz gospodarczą. Należy to robić w taki sposób, aby możliwe było określenie przychodów, kosztów i wyników finansowych każdej z tych działalności.

VII.

VII.

PODATKI A DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA

Organizacje pozarządowe, w tym te, które prowadzą działalność odpłatną, podlegają obowiązkowi podatkowemu. Nie ma zatem np. zwolnień podatkowych z tego tytułu, że prowadzone są działania nieprzynoszące zysku, nie ma też zwolnień tzw. podmiotowych – czyli odnoszących się po prostu do faktu bycia fundacją lub stowarzyszeniem. Inaczej mówiąc: organizacjom pozarządowym nie przysługują zwolnienia z podatku dochodowego tylko dlatego, że są organizacjami pozarządowymi.

1. PODATEK „OD DZIAŁAŃ” (PODATEK DOCHODOWY OD OSÓB PRAWNYCH PDOP)

Organizacjom pozarządowym nie przysługuje zwolnienie z płacenia podatku dochodowego od osób prawnych (tzw. podatku PDOP, podatku CIT) z racji ich statusu, czyli samego faktu, że są organizacjami pozarządowymi. Stawka tego podatku to 19% od uzyskanych dochodów.

Jednakże określone dochody* organizacji pozarządowych są zwolnione z podatku PDOP, jeśli są przeznaczane na działania w pewnym zakresie. Zakres ten definiuje ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, zwana po prostu ustawą o PDOP lub ustawą o CIT.

Według art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o PDOP zakres ten to działalność:

- naukowa;
- naukowo-techniczna;
- oświatowa, w tym również polegająca na kształceniu studentów;
- kulturalna;
- w zakresie kultury fizycznej i sportu;
- w zakresie ochrony środowiska;
- w zakresie wspierania inicjatyw społecznych na rzecz budowy dróg i sieci telekomunikacyjnej na wsi;

* Jak już wielokrotnie wyjaśniono, organizacje prowadzące działalność odpłatną nie uzyskują dochodu rozumianego jako „zysk”, czyli nadwyżka przychodów nad kosztami. W ustawie o PDOP używa się pojęcia „dochód” w znaczeniu: przychód po odliczeniu kosztów uzyskania przychodów. W ustawie o PDOP zawarty jest katalog kosztów, które są uznane za koszty uzyskania przychodów (tzw. KUP).

- w zakresie zaopatrywania wsi w wodę;
- w zakresie dobroczynności;
- ochrony zdrowia i pomocy społecznej;
- w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej inwalidów oraz
- w zakresie kultu religijnego.

Zwolnienie podatkowe przysługuje tylko tym organizacjom, które łącznie spełniają dwa warunki:

- mają zapisane wprost w statucie, że ich celem jest prowadzenie działalności w jednym z wymienionych w ustawie o PDOP zakresów;
- dochody przeznaczają na działania prowadzone w jednym z tych zakresów.

Zwolnienie z podatku dochodowego przysługuje tylko tym organizacjom, które mają odpowiednie zapisy w statucie oraz prowadzą działalność w zakresie, opisanym przez ustawę o PDOP.

Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych:

Art. 17

Wolne od podatku są:

4) dochody podatników, z zastrzeżeniem ust. 1c, których celem statutowym jest działalność naukowa, naukowo-techniczna, oświatowa, w tym również polegająca na kształceniu studentów, kulturalna, w zakresie kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska, wspierania inicjatyw społecznych na rzecz budowy dróg i sieci telekomunikacyjnej na wsi, oraz zaopatrzenia wsi w wodę, dobroczynności, ochrony zdrowia i pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej inwalidów oraz kultu religijnego – w części przeznaczonej na te cele.

Zatem z punktu widzenia regulacji podatkowych nie ma znaczenia, czy organizacja osiągnęła zysk i czy prowadzi działalność odpłatną czy też gospodarczą. Istotne staje się, czy wśród celów statutowych (opisanych bezpośrednio w statucie) znajdują się działania wymienione w ustawie o PDOP jako przedmiot zwolnienia z podatku i czy dochody są przeznaczone na te działania.

Sytuacje, w których organizacje prowadzące działalność odpłatną płacą podatek dochodowy (czyli nie spełniają warunków do korzystania ze zwolnienia podatkowego) są raczej rzadkie. Przykładem podniesienia kosztów

powodujących konieczność odprowadzenia podatku dochodowego są odsetki od niezapłaconych w terminie zobowiązań publiczno-prawnych, czyli składek do ZUS lub podatku dochodowego od osób fizycznych.

Podatek dochodowy PDOP a OPP

Organizacje mające status OPP korzystają ze zwolnienia szerszego niż zwykłe organizacje pozarządowe (art. 17 ust. 1 pkt 6c ustawy o PDOP). Z płacenia podatku dochodowego zwolnione są organizacje OPP, których dochody przeznaczone są na realizację wszelkich celów statutowych mieszczących się w sferach pożytku, wymienionym w art. 4 ustawy o pożytku (z wyłączeniem działalności gospodarczej).

Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych:

Art. 17

Wolne od podatku są:

6c) dochody organizacji pożytku publicznego, o których mowa w przepisach o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie – w części przeznaczonej na działalność statutową, z wyłączeniem działalności gospodarczej.

Terminy płacenia podatku PDOP

Jeśli organizacja poniosła koszty, których pokrycie oznacza konieczność odprowadzenia podatku dochodowego (np. koszty odsetek od zaległości podatkowych czy składek do ZUS) to zaliczkę na ten podatek należy odprowadzić do 20. dnia miesiąca następującego po poniesieniu tych kosztów. Całość podatku dochodowego, który powinna zapłacić organizacja, wylicza się raz do roku – do 31 marca następnego roku, na podstawie deklaracji CIT-8 i załączników do niej – w szczególności załącznika CIT-8/O (gdzie wskazuje się przychody zwolnione z podatku tzw. ulgi).

2. PODATEK „OD PRACOWNIKÓW” (PODATEK DOCHODOWY OD OSÓB FIZYCZNYCH PDOP)

Organizacje pozarządowe, niezależnie od prowadzonej działalności (statutowej, gospodarczej), są zobowiązane do płacenia podatku dochodowego od osób fizycznych, jeśli:

- zatrudniają pracowników;
- zawierają z osobami fizycznymi umowy-zlecenia lub umowy o dzieło;

- pojawiają się inne należności wypłacane osobom fizycznym (np. z tytułu praw autorskich), w związku z którymi organizacja zobowiązana jest do naliczania i odprowadzenia zaliczki na podatek dochodowy.

W powyższych przypadkach pracodawca pełni rolę płatnika podatku w imieniu podatników (którymi są zatrudnione osoby). Organizacja nie dokonuje dodatkowej rejestracji (ani siebie jako płatnika, ani poszczególnych zatrudnionych) w urzędzie skarbowym. W przypadku konieczności odprowadzenia składek do ZUS, organizacja musi się zarejestrować w tym urzędzie. Ponadto tak jak inni pracodawcy musi odprowadzać odpowiednie składki (zdrowotne, ubezpieczeniowe) od umów o pracę i umów zlecenia.

PRZYKŁAD

Stowarzyszenie „Tlen” współpracuje na stałe z księgowym, który prowadzi własną firmę i rozlicza się z organizacją, wystawiając co miesiąc faktury. Od jego wynagrodzenie nie trzeba odprowadzać podatku dochodowego od osób fizycznych, gdyż z punktu widzenia prawa księgowy nie jest osobą, lecz firmą, która sama odprowadza swoje podatki.

Ponadto Stowarzyszenie zatrudnia koordynatora do części projektów. Od jego umowy zlecenia odprowadzane są zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki do ZUS.

Terminy płacenia podatku PDOF

Zaliczkę na podatek dochodowy od osób fizycznych płaci się do 20. następnego miesiąca następującego po miesiącu dokonania wypłat, jednym przelewem za wszystkich zatrudnionych, do właściwego dla organizacji (pracodawcy) urzędu skarbowego. Całość podatku rozlicza się do końca stycznia następnego roku, składając deklarację **PIT-4R**. Stawka podatku zależy od rodzaju umowy.

Podatek PDOF a OPP

Organizacje mające status OPP nie są w żaden sposób zwolnione z płacenia podatku dochodowego od osób fizycznych.

3. PODATEK VAT (PODATEK OD TOWARÓW I USŁUG)

Sprzedaż usług i towarów podlega opodatkowaniu podatkiem VAT. Organizacje pozarządowe – bez względu na to, czy prowadzą działalność odpłatną czy gospodarczą – nie są z niego zwolnione tylko z racji bycia organizacją pozarządową. Ustawa o VAT, regulująca zasady płacenia tego podatku, nie różni pojęcia działalności: odpłatnej czy gospodarczej – tak więc nie ma znaczenia to, że działalność odpłatna nie przynosi zysku.

Usługi świadczone przez organizację prowadzącą działalność nieodpłatną nie podlegają opodatkowaniu VAT.

Zwolnienie z VAT – kwotowe („zwolnienie podmiotowe”)

Obowiązek płacenia podatku VAT pojawia się od pewnego progu kwotowego. Do końca 2018 roku limit ten wynosi **150 000 zł**. Jeśli przychody organizacji pozarządowej nie przekroczy tego progu, to jest zwolniona z odprowadzania podatku VAT (na zasadach obowiązujących wszystkich innych podatników). Warto pamiętać, że do przychodów zalicza się też przychody barterowe, czyli pochodzące z wymiany towarów lub usług.

UWAGA! Zwolnienie podmiotowe z VAT nie obejmuje niektórych usług, np. prawniczych czy jubilerskich.

Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (ustawa o VAT):

Art. 113

1. Zwalnia się od podatku sprzedaż dokonywaną przez podatników, u których wartość sprzedaży nie przekroczyła łącznie w poprzednim roku podatkowym kwoty 150 000 zł. Do wartości sprzedaży nie wlicza się kwoty podatku.

Jeśli więc organizacja dokonuje sprzedaży w ramach działalności odpłatnej i wartość tej sprzedaży w danym roku nie przekroczy kwoty 150 000 zł, wówczas można korzystać ze zwolnienia z rozliczania VAT od dokonanej sprzedaży.

UWAGA! Organizacja, która jest zarejestrowana w urzędzie skarbowym jako aktywny podatnik VAT, nie może korzystać z tego zwolnienia.

Stowarzyszenie Edukacyjne „Tlen” prowadzi działalność odpłatną – pobiera opłaty za część organizowanych przez siebie zajęć dla młodzieży. W poprzednim roku uzyskało z tego tytułu 21 000 zł. Zatem nie przekroczyło progu kwotowego i nie musi płacić podatku VAT.

PRZYKŁAD

VAT w usługach edukacyjnych

Niektóre usługi edukacyjne są przedmiotowo zwolnione z VAT (po nowelizacji ustawy o podatku VAT 1 stycznia 2011 roku). Zwolnienie to odnosi się do szkoleń prowadzonych przez różne podmioty (w tym także NGO) w ramach

kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego. Ważne jest to, że usługi te muszą być prowadzone w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych regulacjach – w szczególności w rozporządzeniu MEiN. Oprócz tego zwolnienie to odnosi się do szkoleń wykonywanych przez podmioty mające akredytację w myśl przepisów ustawy o systemie oświaty.

Konkretnie z podatku VAT są zwolnione:

1. usługi świadczone przez:

a) jednostki objęte systemem oświaty w rozumieniu przepisów o systemie oświaty, w zakresie kształcenia i wychowania;

b) uczelnie, jednostki naukowe Polskiej Akademii Nauk oraz jednostki badawczo-rozwojowe, w zakresie kształcenia na poziomie wyższym – oraz dostawa towarów i świadczenie usług ściśle z tymi usługami związane;

2. usługi prywatnego nauczania na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym, ponadgimnazjalnym i wyższym, świadczone przez nauczycieli;

3. usługi nauczania języków obcych oraz dostawa towarów i świadczenie usług ściśle z tymi usługami związane, świadczone przez podmioty inne niż wymienione niżej i wyżej;

4. usługi kształcenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego (inne niż wymienione w pkt 1:

a) prowadzone w formach i na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach,

b) świadczone przez podmioty, które uzyskały akredytację w myśl przepisów o systemie oświaty – wyłącznie w zakresie usług objętych akredytacją,

c) finansowane w całości ze środków publicznych – oraz świadczenie usług i dostawa towarów ściśle z tymi usługami związane.

Rejestracja podatnika VAT

Jeśli przychody organizacji prowadzącej działalność odpłatną (lub/i gospodarczą) przekroczyły 150 000 zł w ciągu roku obrotowego i jej działania nie są przedmiotowo zwolnione z podatku, to organizacja musi zarejestrować się płatnik VAT. Powinna to zrobić przed dniem wykonania pierwszej czynności objętej opodatkowaniem podatkiem VAT. W tym celu należy złożyć w urzędzie skarbowym zgłoszenie rejestracyjne. Formularz rejestracyjny można pobrać ze strony Ministerstwa Finansów (<http://mf.gov.pl>). Rejestracja podlega opłacie skarbowej.

Po złożeniu zgłoszenia rejestracyjnego organizacja otrzymuje od urzędu skarbowego potwierdzenie zarejestrowania jako podatnika VAT (VAT-5). Organizacja staje się „czynnym podatnikiem VAT”. Jako czynny podatnik wystawia faktury VAT (tj. kwota VAT jest dodana do ceny netto towaru lub usługi). Jednocześnie jako „czynny podatnik VAT” organizacja ma prawo do

„odzyskiwania VAT-u”, czyli do odliczania podatku zawartego w zakupach związanych z prowadzoną sprzedażą objętą podatkiem VAT.

VAT naliczony, VAT należny

Ceny zdecydowanej większości usług i towarów, które kupujemy, zawierają kwotę podatku VAT. Nazywa się go **VAT-em naliczonym** (przez podmiot, od którego kupuje się towar lub usługę). Podstawowa stawka podatku VAT to 23% (niektóre towary i usługi mają obniżoną stawkę). **VAT-em należnym** nazywa się podatek, który dotyczy naszej sprzedaży towarów i usług (i należy się urzędowi skarbowemu).

Obliczanie podatku VAT

Ogólna zasada stanowi, że VAT płaci się wyłącznie od wartości dodanej, czyli od różnicy między przychodem ze sprzedaży a poniesionymi kosztami. W efekcie do urzędu skarbowego wpłaca się różnicę pomiędzy VAT-em otrzymanym od klientów (**podatek należny**) a zapłaconym w cenie kupowanych towarów i usług (**podatek naliczony**).

podatek VAT do zapłacenia do urzędu skarbowego =

VAT należny – VAT naliczony

Zagadnienia podatku VAT są dość skomplikowane, a pomyłki mogą być kosztowne dla organizacji, dlatego naliczanie tego podatku lepiej zostawić księgowości. Zarządzający organizacją powinni mieć jednak ogólną wiedzę na ten temat, gdyż to oni prawnie ponoszą odpowiedzialność za prawidłowe rozliczenia finansowe organizacji.

Ogólne zasady obliczania podatku VAT do US:

1. Najpierw należy zsumować kwoty podatku VAT (należnego), który został naliczony odbiorcom usług, towarów w wystawionych przez organizację fakturach (paragonach).
2. Następnie należy zsumować kwoty podatku VAT (naliczonego), który organizacja zapłaciła, kupując towary i usługi.

UWAGA! Do rozliczenia można tu wziąć tylko te towary i usługi, które były potrzebne do wykonywania czynności, za które organizacja wystawiła faktury, czyli które były konieczne do wykonywania czynności opodatkowanych VAT-em. Na przykład, jeśli organizacja w ramach działalności odpłatnej organizuje koncerty i wynajmuje nagłośnienie, a poza tym prowadzi jeszcze nieodpłatne muzyczne zajęcia edukacyjne – lekcje gitary basowej, to do rozliczenia podatku VAT nie może doliczyć kosztu wynajęcia nagłośnienia na te lekcje.

3. Od kwoty 1 (VAT-u należnego) odejmuje się kwotę 2 (VAT naliczony) i tak obliczoną kwotę podatku VAT organizacja przesyła do urzędu skarbowego. Z tego rachunku może wyjść kwota, którą urząd skarbowy odda, czyli tzw. „VAT odzyskany”.

Kiedy płaci się podatek VAT

Czynni podatnicy VAT mają obowiązek odprowadzenia wyliczonego podatku do 25. kolejnego miesiąca. Robią to za pomocą składania deklaracji VAT-7. Możliwe jest – pod pewnymi warunkami – kwartalne składanie deklaracji VAT.

VAT a dotacje

Kwestie dotyczące VAT-u i dotacji zazwyczaj uregulowane są w umowach dotacyjnych lub innych wytycznych dotyczących realizacji zadań (projektów). Niektórzy dawcy dotacji zgadzają się na „odzyskiwanie VAT-u” (zob. **Obliczanie podatku VAT, str. 67**) i wskazują, w jaki sposób ma być to wykazywane w rozliczeniu dotacji.

W przypadku niektórych funduszy i dotacji istnieją obostrzenia, które jasno mówią, że jeśli organizacja jest czynnym podatnikiem VAT i prowadzi działalność odpłatną w ramach dotowanego projektu, sam podatek VAT jest kosztem niekwalifikowalnym i nie można go w żaden sposób uwzględniać w rozliczeniach. W rezultacie w kosztorysie projektu znajdują się tylko kwoty netto zarówno po stronie dotacji, jak i wkładu własnego.

Możliwa jest też sytuacja, że organizacja sama rezygnuje z „odzyskiwania VAT-u” w odniesieniu do kosztów ponoszonych w ramach dotacji, ze względu na skomplikowane i niejednorodne interpretacje, jakie temu towarzyszą.

Ponieważ kwestie te są regulowane na bardzo różne sposoby należy każdorazowo to sprawdzić – już na etapie przygotowywania projektu i jego kosztorysu.

Regulacje związane z VAT-em odnoszą się oczywiście tylko do czynnych płatników VAT, którzy pobierają opłaty od uczestników (sprzedają coś) w ramach dotacji w trybie działalności odpłatnej (lub gospodarczej, jeśli dotacjodawca na to zezwala).

Podatek VAT a OPP

Organizacje pozarządowe, mające status OPP, mogą korzystać ze zwolnienia z podatku VAT, jeśli sprzedają towary, które otrzymały:

- jako darowizny rzeczowe pochodzące ze zbiórki publicznej;
- za środki pieniężne pozyskane w wyniku zbiórki publicznej.

Jeśli wartość rynkowa tych towarów przekracza 2 000 zł, to organizacja musi mieć dokumentację darowizny, umożliwiającą zidentyfikowanie darczyńcy i potwierdzenie przekazania darowizny. Jeśli towary zostały zakupione za pieniądze ze zbiórki, to organizacja musi mieć fakturę dokumentującą kupno tych towarów.

PODSUMOWANIE

- Organizacjom pozarządowym nie przysługuje zwolnienie z płacenia podatku dochodowego od osób prawnych (tzw. podatku PDOP, podatku CIT) z racji ich statusu, czyli samego faktu, że są organizacjami pozarządowymi.
- Organizacje pozarządowe mogą korzystać ze zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych, jeśli spełniają łącznie dwa warunki: 1) mają zapisane wprost w statucie, że ich celem jest prowadzenie działalności w jednym z wymienionych w ustawie o PDOP zakresów (art. 17); 2) dochody przeznaczają na działania prowadzone w jednym z tych zakresów.
- Organizacje mające status OPP korzystają ze zwolnienia szerszego niż „zwykłe” organizacje pozarządowe, tj. mogą korzystać ze zwolnienia, jeśli ich dochody przeznaczone są na realizację wszelkich celów statutowych mieszczących się w sferach pożytku (art. 4 ustawy o pożytku).
- Jeśli organizacja musi zapłacić podatek dochodowy od osób prawnych, to zaliczkę na ten podatek odprowadza do 20. następnego miesiąca. Całość podatku rozlicza do 31 marca następnego roku, składając zeznanie podatkowe CIT-8.
- Organizacje pozarządowe, niezależnie od prowadzonej działalności (statutowej, gospodarczej), są zobowiązane do płacenia podatku dochodowego od osób fizycznych, jeśli zatrudniają osoby na umowę o pracę, umowę o dzieło, umowę-zlecenie.
- Zaliczkę na podatek dochodowy od osób fizycznych płaci się do 20. następnego miesiąca, a całość podatku rozlicza do końca stycznia roku następnego, składając deklarację PIT-4R.
- Sprzedaż usług i towarów podlega opodatkowaniu podatkiem VAT. Organizacje pozarządowe – bez względu na to, czy prowadzą działalność odpłatną

czy gospodarczą – nie są z niego zwolnione tylko z racji bycia organizacją pozarządową.

- **Organizacje, których przychody są mniejsze niż 150 000 zł rocznie, mogą korzystać ze zwolnienia podmiotowego z VAT.**
- **Jeśli przychody organizacji są wyższe niż 150 000 zł, to organizacja powinna zarejestrować się w urzędzie skarbowym jako płatnik VAT. Powinna to zrobić przed dniem wykonania pierwszej czynności objętej opodatkowaniem podatkiem VAT.**
- **Czynni podatnicy VAT mają obowiązek odprowadzenia wyliczonego podatku do 25. kolejnego miesiąca.**
- **Organizacje, które płacą VAT, powinny dowiedzieć się, jakie są zasady rozliczania VAT w dotacjach, gdyż stosowane są różne regulacje.**
- **OPP mogą skorzystać ze zwolnienia z podatku VAT, w sytuacji gdy sprzedają przedmioty otrzymane w wyniku zbiórki publicznej lub przedmioty kupione za pieniądze pozyskane w wyniku zbiórki publicznej.**

The image features two open, empty cardboard boxes on a solid yellow background. The boxes are positioned diagonally, with one in the foreground and one slightly behind it. The lighting creates soft shadows inside the boxes and on the surface. Overlaid in the center is the Roman numeral 'VIII.' in a large, white, sans-serif font. A thin white horizontal line is positioned directly beneath the numeral.

VIII.

VIII.

JAKIE DOKUMENTY WIĄŻĄ SIĘ ZE SPRZEDAŻĄ? (RACHUNKI, UMOWY, POTWIERDZENIE WPŁATY)

1. SPRZEDAŻ OSOBIE INDYWIDUALNEJ

Zazwyczaj w wypadku bardzo drobnej wpłaty (drobnego zakupu) dokonanej gotówką przez osobę indywidualną wystarcza wydanie potwierdzenia wpłaty do kasy, czyli tzw. druk KP, choć na życzenie kupującego organizacja ma obowiązek wystawić fakturę (rachunek). Jeśli organizacja prowadzi kasę fiskalną, sprzedając coś, musi wystawić paragon. Więcej o kasie fiskalnej poniżej. Jeśli organizacja ma gotówkowe przychody od osób indywidualnych do 20 000 zł i w związku z tym nie ma jeszcze obowiązku prowadzenia kasy fiskalnej, to i tak musi ewidencjonować sprzedaż towarów, usług, czyli rejestrować je w uporządkowany sposób, a przychody z tej sprzedaży muszą być zaksięgowane.

2. KASA FISKALNA

Obowiązek posiadania kasy fiskalnej pojawia się, gdy organizacja sprzedaje towary lub usługi **osobom indywidualnym w gotówce**. Zgodnie z rozporządzeniem ministra finansów z dnia 4 listopada 2014 r. w sprawie zwolnień z obowiązku prowadzenia ewidencji przy zastosowaniu kas rejestrujących jeśli obrót nie przekroczył 20 000 zł, nie trzeba instalować kasy fiskalnej. Ten limit obowiązuje na lata 2015–2016.

Ze względu na fakt, że przepisy dotyczące kas fiskalnych są zmieniane, należy sprawdzać, jakie przepisy aktualnie obowiązują w tym zakresie. Jedną z koncepcji rozważanych przez ustawodawców jest, by docelowo zniknęły wszystkie zwolnienia z obowiązku stosowania kas fiskalnych.

Jeśli obrót przekroczył 20 000 zł, organizacja, tak jak inne podmioty sprzedające towary i usługi klientom detalicznym, musi zainstalować kasę fiskalną. Po zakupieniu kasy, przed rozpoczęciem jej używania, należy wysłać pisemne zgłoszenie o kasie do urzędu skarbowego. Następnie z pomocą serwisu kas należy dokonać fiskalizacji kasy (tj. dokonać jednorazowej czynności uruchomienia modułu fiskalnego kasy, która ją uprawomocnia). W ciągu 7 dni od fiskalizacji należy na odpowiednim formularzu dokonać zgłoszenia kasy

do właściwego urzędu skarbowego, który nadaje numer ewidencyjny kasy. Numer ten musi być trwale naniesiony na kasę. Prowadząc kasę fiskalną, organizacja musi wystawiać paragon dokumentujący każdą sprzedaż. Na życzenie kupującego organizacja ma obowiązek wystawić fakturę (rachunek).

Jeśli organizacja prowadzi sprzedaż internetową (płatności są dokonywane na konto bankowe), nie jest konieczne prowadzenie kasy fiskalnej, nawet po przekroczeniu limitu 20 000 zł, jednak sprzedaż taka – każda pojedyncza wpłata – musi być obowiązkowo ewidencjonowana i księgowana.

UWAGA! Sprzedaż „mieszana” świadczona osobom indywidualnym, tj. gotówkowo-przelewowa jest liczona łącznie, tj. obowiązuje limit 20 000 zł i dotyczy on wszystkich rodzajów sprzedaży, a nie tylko tych dokonywanych gotówką.

3. FAKTURA, UMOWA (+ RACHUNEK)

Sprzedając przedmiot lub usługę osobie prawnej, organizacje pozarządowe są zobowiązane do wystawienia dokumentu finansowego, który opisuje: kto, (komu), kiedy i za co płaci. Tym dokumentem jest zazwyczaj faktura (rachunek).

Sprzedaż usługi przez organizację (np. prezentacja spektaklu pozarządowego teatru, przeprowadzenie warsztatu) często odbywa się na podstawie umowy (choć nie jest to obowiązkowe). W umowie opisane są warunki wykonania usługi. Do umowy – obowiązkowo – dołączony jest rachunek (faktura), wystawiony przez wykonawcę usługi. Wzory różnych umów są dostępne w internecie. Umowy zawierają, oprócz danych obu stron i informacji o przedmiocie umowy, np. zapisy dotyczące tego, kto płaci za materiały i narzędzia, kto odpowiada za przygotowanie sali szkoleniowej, przy kim zostają prawa autorskie, co zrobić w sytuacji zdarzeń losowych lub innego powodu niewykonania umowy – treść zapisów zależy oczywiście od rodzaju wykonywanej usługi i uzgodnień stron. Umowa musi być podpisana **ręcznie** przez upoważnione osoby.

4. FORMULARZE FAKTUR (RACHUNKÓW), PROGRAMY FAKTUROWE

„Książeczki” z formularzem faktury (rachunku) można kupić np. w sklepach papierniczych. Można też korzystać z elektronicznych, internetowych

wzorów rachunków czy programów komputerowych, ułatwiających wystawianie tych dokumentów elektronicznie.

Bez względu na formę: papier czy plik komputerowy formularze te powinny zawierać: datę sprzedaży, numer faktury (rachunku), przedmiot sprzedaży, dane adresowe organizacji sprzedającej z numerem NIP, informację o tym, dla kogo jest faktura (nazwa, adres, NIP), kwotę oraz formę (gotówka, przelew) i datę płatności. Podpis wystawiającego nie jest obowiązkowy, możliwe jest także wystawienie (i wysłanie) faktury czy rachunku drogą elektroniczną.

Jeśli organizacja nie jest płatnikiem VAT, na fakturze nie wylicza się kwoty VAT. Ponadto zamieszcza się informację o podstawie prawnej zwolnienia z VAT. Np. w przypadku zwolnienia będącego wynikiem nieprzekroczenia progu kwotowego, zapis ten brzmi: „Podmiot zwolniony podmiotowo z VAT na podstawie art. 113 ust.1 Ustawy o VAT”. Prawidłowość faktury (rachunku) wystawianego przez organizację powinna sprawdzić księgowość.

Jeśli organizacja jest płatnikiem VAT – wystawia fakturę, gdzie wyliczona jest wartość podatku VAT.

PODSUMOWANIE

- **Jeśli przychody ze sprzedaży gotówkowej dla osób indywidualnych nie przekraczają 20 000 zł w ciągu roku obrotowego, organizacja nie musi prowadzić kasy fiskalnej.**
- **Prowadząc kasę fiskalną, organizacja musi wystawiać paragon dokumentujący każdą sprzedaż.**
- **Na życzenie kupującego (osoby indywidualnej czy prawnej) organizacja ma obowiązek wystawić fakturę (rachunek).**
- **Sprzedaż osobie prawnej powinna być udokumentowana za pomocą dokumentu finansowego (zazwyczaj faktury).**
- **Faktura (rachunek) może być wystawiona elektronicznie, ręczny podpis nie jest na niej konieczny.**

The image features a solid yellow background with four pieces of light brown, textured paper scattered around. Each piece is folded into a rectangular shape, with some showing creases and shadows that suggest they are three-dimensional. The pieces are positioned at the top, bottom, left, and right, framing the central text.

IX.

IX.

O CZYM JESZCZE TRZEBA PAMIĘTAĆ?

1. WOŁONTARIAT A DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA

Przy prowadzeniu działalności odpłatnej można korzystać z pomocy wolontariuszy i nie są z tym związane żadne dodatkowe wymogi.

2. SPRAWOZDANIA FINANSOWE A DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA

Z faktem prowadzenia działalności odpłatnej nie wiążą się dodatkowe obowiązki sprawozdawcze w zakresie sprawozdań finansowych. Oznacza to, że w żadnym z trzech rodzajów sprawozdań finansowych, które są dostępne dla NGO nie ma obowiązku wydzielania kosztów i przychodów działalności odpłatnej. Organizacje, które korzystające z uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów nie składają sprawozdania finansowego. W ewidencji, którą muszą prowadzić, znajduje się obowiązek wydzielania przychodów z działalności odpłatnej (jeśli jest prowadzona).

Jednakże ze względu na budowanie przejrzystego wizerunku organizacji rekomendujemy, by w sprawozdaniach finansowych zawrzeć informację o kosztach i przychodach działalności odpłatnej.

Organizacje mające status OPP muszą składać, oprócz sprawozdań finansowych, sprawozdania merytoryczne. W tych sprawozdaniach podają informację o kosztach i przychodach działalności odpłatnej.

3. DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA A GOSPODARCZA

Zakresy działalności odpłatnej i gospodarczej nie mogą się pokrywać (ustawa o pożytku, art. 9 ust. 3). Oznacza to, że nie można jednocześnie np. częściowo pobierać opłat za zajęcia np. edukacyjne w ramach działalności odpłatnej, a częściowo w ramach działalności gospodarczej. Działalność odpłatna staje się działalnością gospodarczą, kiedy przekroczone zostaną ograniczenia dotyczące zysku oraz wynagrodzeń osób, zatrudnionych przy tej działalności. A zatem: nie można zatem mieć zysku z tytułu pobieranych opłat (przychody mogą być najwyżej równe kosztom) oraz osoby zatrudnione nie mogą

zarabiać więcej niż trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw.

Jeśli pojawił się zysk lub też osoba zatrudniona przy tej działalności zarobiła więcej – organizacja powinna zarejestrować działalność gospodarczą w KRS.

Konsekwencje niezgłoszenia działalności gospodarczej

Jeśli organizacja nie zgłosiła działalności gospodarczej do KRS i zostanie to stwierdzone, np. w czasie kontroli organu administracji publicznej, to – według ustawy o pożytku – bez dalszych sankcji organizacja musi złożyć wniosek o wpis do rejestru przedsiębiorców w ciągu 30 dni od dnia wezwania do złożenia tego wniosku przez ten organ. Jeśli jednak organizacja nie wykaże organowi kontroli w tym czasie, że złożyła wniosek rejestrowy, wówczas zostanie o tym powiadomiony KRS, który zgodnie z art. 24 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym może wyznaczyć dodatkowy 7-dniowy termin na złożenie wniosku, a przy braku stosownych kroków ze strony organizacji, może nałożyć na nią karę grzywny.

Ustawa o pożytku:

Art. 9

1a. Organ administracji publicznej, który w trakcie kontroli stwierdzi okoliczność, o której mowa w ust. 1 [tj. zacznie prowadzić działalność gospodarczą – przyp. red.], wzywa organizację pozarządową oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 pkt 2-4 do złożenia wniosku o wpis do rejestru przedsiębiorców działalności danego rodzaju w terminie 30 dni od dnia wezwania.

1b. Jeżeli w terminie, o którym mowa w ust. 1a, organizacja pozarządowa oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 pkt 2-4 nie wykaże organowi administracji publicznej, że złożyła wniosek o wpis do rejestru przedsiębiorców działalności danego rodzaju, organ administracji publicznej informuje sąd rejestrowy właściwy dla tej organizacji o prowadzeniu przez nią działalności gospodarczej. Przepis art. 24 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2013 r. poz. 1203) stosuje się odpowiednio.

Warto podkreślić, że według ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (art. 14) działalność gospodarczą można podjąć po uzyskaniu wpisu do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym. Zatem niezgłaszanie prowadzenia działalności gospodarczej jest złamaniem prawa i może być

ukarane (na podstawie kodeksu wykroczeń, art. 601 §1) grzywną lub nawet karą ograniczenia wolności. Ponadto niezgłoszenie działalności gospodarczej do właściwych rejestrów może to mieć też konsekwencje podatkowe, co w niektórych przypadkach może być ukarane karnymi odsetkami czy mandatami.

Ustawa Kodeks wykroczeń:

Art. 60¹

§ 1. Kto wykonuje działalność gospodarczą bez wymaganego zgłoszenia do ewidencji działalności gospodarczej, wpisu do rejestru działalności regulowanej lub bez wymaganej koncesji albo zezwolenia, podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto nie dopełnia obowiązku zgłaszania do ewidencji działalności gospodarczej zmian danych objętych wpisem.

PODSUMOWANIE

- **Z faktem prowadzenia działalności odpłatnej nie wiążą się dodatkowe obowiązki sprawozdawcze w zakresie sprawozdań finansowych.**
- **Rekomendujemy, by – ze względu na budowanie przejrzystego wizerunku organizacji – w sprawozdaniach finansowych zawrzeć informację o kosztach i przychodach działalności odpłatnej.**
- **Organizacja, która przekroczy limity działalnością odpłatną, zaczyna prowadzić działalność gospodarczą.**
- **Prowadzenie działalności gospodarczej bez zgłoszenia do odpowiednich urzędów jest złamaniem prawa i może być ukarane.**

X.

DZIAŁALNOŚĆ ODPŁATNA: PODSUMOWANIE

1. Działalność odpłatna umożliwia pobieranie opłat za usługi i produkty świadczone i wytworzone w ramach działalności pożytku publicznego (tj. mieszczące się w katalogu zadań publicznych, wymienionych w ustawie o pożytku) przez organizację pozarządową (także tą, która ma status OPP).
2. Możliwość prowadzenia działalności odpłatnej powinna być zapisana w statucie, w tym w części poświęconej źródłom finansowania organizacji. Jeśli nie ma odpowiednich zapisów, należy je wprowadzić do statutu, po czym zarejestrować zmiany w KRS.
3. Zakres działalności odpłatnej powinien być opisany w statucie lub innym akcie wewnętrznym organizacji, przy czym działania te:
 - muszą mieścić się w celach statutowych (organizacja nie może prowadzić działań, które nie są opisane w statucie);
 - muszą mieścić się w katalogu zadań publicznych, wymienionych w ustawie o pożytku w art. 4;
 - nie mogą się pokrywać z zakresem działań gospodarczych (o ile organizacja je prowadzi).
4. Organizacje mające status OPP muszą w swych statutach mieć opisany zakres prowadzenia działalności odpłatnej.
5. W ramach działalności odpłatnej organizacja nie może osiągnąć zysku. Oznacza to, że kwoty, które organizacja uzyska ze sprzedaży usług lub produktów nie mogą być wyższe niż koszty z nimi związane. Jeśli organizacja osiągnie zysk, automatycznie zaczyna prowadzić działalność gospodarczą.
6. Osoby zatrudnione przy działalności odpłatnej (bez względu na rodzaj umowy) nie mogą zarabiać więcej niż 3-krotność średniej w sektorze przedsiębiorstw z ubiegłego roku. Limit wynagrodzeń dotyczy tylko działalności odpłatnej (nie dotyczy gospodarczej i nieodpłatnej). Jeśli osoba zatrudniona przy działalności odpłatnej zarabia więcej, organizacja automatycznie zaczyna prowadzić działalność gospodarczą.

7. Pieniądze uzyskane w ramach działalności odpłatnej można przeznaczyć tylko na działania prowadzone w ramach działalności pożytku publicznego.
8. Zakresy działalności odpłatnej i nieodpłatnej mogą się pokrywać.
9. Zakres działalności odpłatnej i gospodarczej nie może się pokrywać.
10. Działalność odpłatna i nieodpłatna oraz gospodarcza (o ile organizacja ją prowadzi) powinna być wyodrębniona rachunkowo – tak aby można było określić przychody, koszty i wyniki finansowe tych typów działalności.

Portal
organizacji
pozarządowych

Masz pomysł na promocję?
Chcesz dotrzeć do pozarządowych
odbiorców i do urzędników?

Reklamuj się w portalu ngo.pl!

Możesz:

- **zamieścić banner na największym
pozarządowym portalu**
- **wysłać informację w nagłówku newslettera**

Dzięki ngo.pl informacja
o Twoich działaniach
dotrze do wielu odbiorców.

Sprawdź nas!

Jeśli masz pytania
(jak to zrobić, ile to kosztuje)
napisz: reklama@portal.ngo.pl

ngo.pl

Portal
organizacji
pozarządowych

KALENDARZ

SKLEP

poradnik.ngo.pl

INSTRUKCJE

KALKULATORY

FORMULARZE

fundusze. ngo.pl

bazy.ngo.pl

AKTY PRAWNE

OGŁOSZENIA

OPINIE

i wiele więcej...

Nowoczesne poradniki dla stowarzyszeń i fundacji oraz osób zajmujących się działalnością społeczną.

SIĘGNIJ PO ABC

Poradniki z serii ABC III SEKTORA to połączenie ponad 15 lat praktyki w doradzaniu organizacjom pozarządowym z wiedzą ekspertów – specjalistów w zakresie zarządzania, finansów, prawa dotyczącego organizacji pozarządowych oraz współpracy z administracją.

W SERII UKAZAŁY SIĘ TYTUŁY:

Dotacja od administracji publicznej. Wniosek, umowa, sprawozdanie

Mocni w promocji. Podręcznik dla organizacji pozarządowych

JAK ZAMAWIAĆ?

Poradniki ABC III SEKTORA oraz inne wydawnictwa Stowarzyszenia Klon/Jawor można zamawiać w sklepie internetowym **sklep.ngo.pl**. Zapraszamy na pozarządowe zakupy!